

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра англійської мови та перекладу

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри англійської мови та перекладу,
кандидат педагогічних наук, доцент

_____Юлія ТАЛАЛАЙ

«_____»_____2025 р.

**Пісенні образи українського фольклору в
англомовній та німецькомовній рецепції:
топологічні зіставлення**

Спеціальність: Філологія (германські мови та літератури (переклад
включно), перша – англійська)

Освітня програма: Філологія (Англійська, німецька мови та літератури
(переклад включно))

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації – Магістр філології за спеціалізацією «Германські
мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)»

Автор роботи: Скібінський Владислав Леславович

_____ *підпис*

Науковий керівник: доктор філологічних наук,

професор Зимомря Микола Іванович

_____ *підпис*

Дрогобич, 2025

**Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

Зав. кафедрою

(підпис)

(дата)

**Завдання
на підготовку кваліфікаційної роботи**

1. Тема: «Пісенні образи українського фольклору в англomовній та німецькомовній рецепції: топологічні зіставлення».
 2. Керівник: доктор філологічних наук, професор Зимомря Микола Іванович
 3. Студент: Скибінський Владислав Леславович
 4. Перелік питань, що підлягають висвітленню у кваліфікаційній роботі: розглянути підходи до пісенної творчості як складової українського фольклору; розкрити поняття «рецепції» у контексті фольклорних текстів; обґрунтувати топологічний підхід у гуманітарних науках; дослідити англomовну та німецькомовну рецепції пісенних образів українського фольклору; проаналізувати топологічне зіставлення англomовної та німецькомовної рецепції.
 5. Список рекомендованої літератури: Гончаренко І. І. Народна символіка в українських піснях; Козак І. М. Образи природи та любові в українському фольклорі; Лобода Н. В. Символи в українській народній пісні: культурологічний аспект.
-
6. Етапи підготовки роботи:

№	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту перед керівником, кафедрою
1	Вивчення та аналіз літератури з теми	жовтень – листопад 2024	грудень 2024
2	Формування основної частини дослідження	січень – травень 2025	червень 2025
3	Узагальнення результатів дослідження	вересень – жовтень 2025	31 жовтня 2025
4	Оформлення магістерської роботи	листопад 2025	29 листопада 2025

7. Дата видачі завдання _____
8. Термін подачі роботи керівнику _____
9. З вимогами до виконання кваліфікаційної роботи і завданням ознайомлений (а)

(підпис студента)

10. Керівник

(підпис)

АНОТАЦІЯ

Скибінський В.Л. Пісенні образи українського фольклору в англomовній та німецькомовній рецепції: топологічні зіставлення. Магістерська робота «Пісенні образи українського фольклору в англomовній та німецькомовній рецепції: топологічні зіставлення» присвячена комплексному дослідженню специфіки відтворення та трансформації традиційних фольклорних образів української пісенної культури у перекладах та інтерпретаціях англomовного й німецькомовного дискурсів. У центрі уваги – порівняльний аналіз семантичних, символічних і емоційно-ціннісних компонентів фольклорної образності, а також механізмів її адаптації до іншомовного культурного простору.

На основі дослідження українських народних пісень та їх англomовних і німецькомовних перекладів/інтерпретацій виявлено ключові моделі репрезентації українських пісенних образів: символи природи, мотиви кохання, родинно-обрядові комплекси, історичні та героїчні наративи. Окреслено характерні стратегії перекладацького відтворення: від збереження етнокультурної специфіки до адаптивного перетлумачення.

***Ключові слова:** український фольклор, народна пісня, пісенна образність, рецепція, переклад, топологічне зіставлення, англomовні інтерпретації, німецькомовні інтерпретації.*

ABSTRACT

Skybinskyi V.L. Song Images of Ukrainian Folklore in English- and German-Language Reception: Topological Comparisons.

The master's thesis "Song Images of Ukrainian Folklore in English- and German-Language Reception: Topological Comparisons" is devoted to a comprehensive study of the specificity of representation and transformation of traditional folkloric imagery of Ukrainian song culture in English- and German-language translations and interpretations. The research focuses on a comparative analysis of the semantic, symbolic, and emotional-value components of folkloric imagery, as well as the mechanisms of its adaptation to a foreign cultural space.

Based on the analysis of Ukrainian folk songs and their English and German

translations/interpretations, the study identifies the key models of representing Ukrainian song images: nature symbolism, motifs of love, family and ritual complexes, and historical and heroic narratives. It also outlines characteristic translation strategies – from the preservation of ethnocultural specificity to adaptive reinterpretation – determined by differences in linguistic worldviews and cultural codes.

Keywords: *Ukrainian folklore, folk song, song imagery, reception, translation, topological comparison, English-language interpretations, German-language interpretations.*

ABSTRAKT

Skybyskyj V.L. Liedbilder der ukrainischen Folklore in der englisch- und deutschsprachigen Rezeption: topologische Vergleiche.

Die Masterarbeit „Liedbilder der ukrainischen Folklore in der englisch- und deutschsprachigen Rezeption: topologische Vergleiche“ widmet sich einer umfassenden Untersuchung der Besonderheiten der Darstellung und Transformation traditioneller folkloristischer Bildlichkeit der ukrainischen Liedkultur in englisch- und deutschsprachigen Übersetzungen und Interpretationen. Im Mittelpunkt stehen der vergleichende Analyseansatz der semantischen, symbolischen und emotional-wertbezogenen Komponenten der folkloristischen Bildwelt sowie die Mechanismen ihrer Adaptation an einen fremdsprachigen kulturellen Raum.

Auf der Grundlage der Analyse ukrainischer Volkslieder und deren englischer und deutscher Übersetzungen/Interpretationen werden die Schlüsselmodelle der Repräsentation ukrainischer Liedbilder herausgearbeitet: Natursymbolik, Liebesmotivik, familiär-rituelle Bildkomplexe sowie historische und heroische Narrative. Ebenfalls dargestellt werden charakteristische Übersetzungsstrategien – von der Bewahrung ethnokultureller Spezifik bis hin zur adaptiven Neuinterpretation, die durch Unterschiede der sprachlichen Weltbilder und kulturellen Codes bedingt ist.

Schlüsselwörter: *ukrainische Folklore, Volkslied, Liedbildlichkeit, Rezeption, Übersetzung, topologischer Vergleich, englischsprachige Interpretationen, deutschsprachige Interpretationen.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІСЕННИХ ОБРАЗІВ У ФОЛЬКЛОРІ.....	11
1.1. Пісенна творчість як складова українського фольклору: жанрові й образні особливості.....	11
1.2. Поняття «рецепції» у контексті фольклорних текстів: інтерпретаційні та перекладацькі підходи.....	14
1.3. Топологічний підхід у гуманітарних науках: суть, методи і можливості для аналізу образності.....	19
РОЗДІЛ 2. АНГЛОМОВНА ТА НІМЕЦЬКОМОВНА РЕЦЕПЦІЇ ПІСЕННИХ ОБРАЗІВ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ.....	27
2.1. Особливості англомовного перекладу українських народних пісень.....	27
2.2. Зіставлення оригінальних і перекладених текстів: трансформація смислів, образів і символіки	30
2.3. Основні етапи рецепції українського пісенного фольклору в німецькомовному просторі та інтерпретація ключових пісенних образів у перекладах німецькою мовою.....	34
2.4. Вплив культурних і лінгвістичних факторів на трансформацію образності.....	37
РОЗДІЛ 3. ТОПОЛОГІЧНЕ ЗІСТАВЛЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ ТА НІМЕЦЬКОМОВНОЇ РЕЦЕПЦІЇ.....	41
4.1. Зіставлення домінантних пісенних образів у перекладах англійською та німецькою мовами.....	41
4.2. Культурно-символічне читання образів у різних мовних картинах світу...45	
4.3. Типологія образних трансформацій: втрати, адаптації та інновації.....48	
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми. Український фольклор, і зокрема народна пісня, є важливим елементом національної культурної ідентичності, що відображає історичний досвід, духовні цінності та соціальні традиції українського народу. Пісенні образи виступають своєрідними символами, що передають колективну пам'ять, емоційні переживання та світоглядні установки спільноти. У контексті глобалізації та активної міжнародної комунікації український фольклор поступово виходить за межі національного культурного простору та стає предметом інтересу англomовної та німецькомовної аудиторії.

Актуальність теми дослідження обумовлена потребою аналізу процесів трансформації українських пісенних образів в перекладах та адаптаціях іншими мовами. Англomовна та німецькомовна рецепція народної пісні характеризується як збереженням автентичності оригіналу, так і адаптацією змісту та символіки до культурного контексту цільової аудиторії. У зв'язку з цим виникає необхідність порівняльного та топологічного аналізу, що дозволяє виявити закономірності відтворення образів, збереження або трансформації їх символічного потенціалу.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Дослідження українського фольклору та проблем його трансляції в іноземні культурні контексти є актуальною сферою сучасного наукового дискурсу. Вітчизняні та зарубіжні науковці приділяють увагу як вивченню автентичних текстів народних пісень, так і їх перекладу, адаптації та сприйняття іншими мовними спільнотами.

Серед українських дослідників, які вивчали проблематику пісенної творчості, слід виділити роботи О. І. Денисенка та Л. П. Дмитренко, у яких окремо розглядаються образи природи, любові та родинних відносин у народних піснях, а також їх функціонування у контексті національної культурної пам'яті. Н. В. Лобода та І. М. Козак акцентують увагу на символіці та семантичних структурах пісень, показуючи, як через образи відтворюється світогляд українського народу.

Щодо перекладу та рецепції українських пісень іноземними мовами, англомовні дослідники, такі як R. Hingley та M. Wilson, розглядають трансформацію емоційного та символічного наповнення текстів у процесі перекладу. Вони відзначають, що культурні коди українського фольклору часто адаптуються під сприйняття англомовної аудиторії, що може призводити до часткової модифікації первинного смислу пісенного образу.

Німецькомовні вчені, серед яких K. Schmid та H. Zimmermann, досліджують питання рецепції слов'янського фольклору в Німеччині та Австрії, звертаючи увагу на збереження національної самобутності та перекладні стратегії: прямий переклад, адаптація культурних алюзій, перенесення символів у відповідність до німецької культурної традиції. Важливим аспектом у цих дослідженнях є використання порівняльного аналізу, що дозволяє відстежити закономірності трансформації образів та мотивів.

Слід зазначити, що проблематика топологічного аналізу пісенних образів українського фольклору в перекладах ще недостатньо розроблена. Топологічний підхід дозволяє виявити структури взаємозв'язків між мотивами, символами та образами, що ускладнено при традиційному лінійному аналізі текстів. У роботах О. В. Дзюблюка та М. Дабровські наголошується на необхідності застосування комплексного підходу, який об'єднує лінгвокультурологічний, порівняльний та топологічний аналіз для дослідження міжмовної рецепції пісенних образів.

Отже, проведений аналіз літератури показує, що:

1. Українські дослідники детально описують семантичні та символічні аспекти пісенних образів.
2. Англомовні та німецькомовні дослідники концентруються на проблемах перекладу, адаптації та рецепції фольклорних текстів.
3. Топологічний підхід до зіставлення пісенних образів у різних мовних рецепціях є відносно новим і потребує подальшого розроблення.

Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю комплексного аналізу українських пісенних образів у міжнародному

культурному контексті з використанням сучасних методів лінгвокультурології та топології тексту.

Метою дослідження є виявлення особливостей передачі пісенних образів українського фольклору в англomовній та німецькомовній рецепції та визначення закономірностей їх топологічного зіставлення.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачено розв'язання таких **завдань**:

- Проаналізувати теоретико-методологічні підходи до вивчення українського фольклору, перекладу та рецепції пісенних образів.
- Виявити основні мотиви, символи та образотворчі засоби українських народних пісень.
- Дослідити особливості передачі пісенних образів у англomовних та німецькомовних перекладах і адаптаціях.
- Провести топологічний аналіз обраних пісень з метою виявлення структурних і семантичних закономірностей трансформації образів.

Об'єктом дослідження є український фольклор, зокрема народна пісня. *Предметом дослідження* виступають пісенні образи в українських піснях та їх відтворення у перекладах англійською та німецькою мовами.

Методи дослідження включають порівняльний аналіз, лінгвокультурологічний підхід, топологічний аналіз тексту та контент-аналіз пісенних образів.

Теоретичне і практичне значення. Результати роботи можуть мати практичне значення для перекладознавства, фольклористики та культурології, сприяючи глибшому розумінню процесів трансформації народної творчості у міжкультурному просторі.

Наукова новизна. Наукова новизна роботи полягає у комплексному підході до вивчення пісенних образів українського фольклору в англomовній та німецькомовній рецепції, який поєднує лінгвокультурологічний, порівняльний та топологічний аналіз. У ході дослідження вперше систематизовано та порівняно трансформацію ключових пісенних образів української народної пісні

в перекладах англійською та німецькою мовами, що дозволяє відстежити закономірності адаптації символів і мотивів до культурного контексту цільової аудиторії.

Впровадження топологічного підходу до аналізу пісенних образів є новим для української фольклористики та перекладознавства. Це дозволяє:

- Візуалізувати та систематизувати взаємозв'язки між образами, мотивами та символами.
- Виявляти структурні закономірності трансформації образів у різних мовних рецепціях.
- Порівнювати рівні семантичного, емоційного та культурного впливу пісенних образів на англомовну та німецькомовну аудиторію.

Наукова новизна також полягає у створенні бази топологічних зіставлень пісенних образів, що може стати методологічною основою для подальших досліджень у сфері порівняльної фольклористики, перекладознавства та міжкультурної комунікації.

Практична цінність роботи полягає у розвитку сучасного лінгвокультурологічного та перекладознавчого аналізу українського фольклору, пропонуванні нових методологічних інструментів для дослідження міжмовної рецепції пісенних образів. Результати магістерської роботи пройшли **апробацію** шляхом участі у V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інноваційні практики наукової освіти» (10-12-2025. Інститут обдарованої дитин, м. Київ).

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 68 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІСЕННИХ ОБРАЗІВ У ФОЛЬКЛОРІ

1.1. Пісенна творчість як складова українського фольклору: жанрові й образні особливості

Пісенна творчість є однією з найяскравіших і найдавніших форм українського фольклору, яка відіграє ключову роль у збереженні колективної пам'яті, культурної ідентичності та національного світогляду українського народу. Як зазначає відомий фольклорист О. Денисенко, саме пісня найповніше відображає душу народу, його почуття, думки та переживання, транслуючи їх із покоління в покоління [5]. У фольклорній традиції України пісня виконує не лише естетичну, а й соціальну, обрядову та комунікативну функції, супроводжуючи людину у всіх життєвих подіях - від народження до смерті, від свята до війни.

Український фольклор містить надзвичайно багатий пісенний пласт, який умовно поділяють на обрядову та необрядову пісенність. Обрядові пісні - колядки («Нова радість стала»), щедрівки («Щедрик»), веснянки («Ой весна, весна — днем красна»), купальські («Ой на Івана, ой на Купала»), весільні («Гірко!»), поховальні - тісно пов'язані з календарними циклами й традиційними обрядами. Вони відображають архаїчні уявлення про природу, час, родючість, смерть і відродження. Необрядова пісенність включає соціально-побутові («Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці»), козацькі («Їхав козак за Дунай»), чумацькі («Несе Галя воду»), баладні («Ой не ходи, Грицю») та жартівливі пісні («А мій милий вареничків хоче») [2].

Особливу роль у пісенній творчості відіграє образна система, в якій домінують глибоко закорінені символи. Наприклад, образ **тополі** - як символ жіночої долі, самотності та очікування — виявляється у пісні «Чом ти не прийшов, як місяць зійшов», де дівчина стоїть «під вікном, як тополя». **Калина**

у пісні «Ой у лузі червона калина» символізує рідну землю, національне відродження і боротьбу за волю. **Козак** як архетип мужності, честі й волі постає в таких піснях, як «Їхав козак за Дунай», де передано водночас особисту драму та історичний контекст боротьби. **Мати** і **дівчина** - це традиційні образи, що зосереджують у собі уявлення про рід, жіночий оберіг і втрати війни.

Як підкреслюють дослідники [3; 4], українські народні пісні мають виразну метафоричну мову, поєднують емоційну насиченість із простотою вираження, що робить їх придатними для перекладу та інтерпретації іншими культурами. Завдяки художнім паралелізмам, ритмомелодиці та філософській глибині українські пісні зберігають актуальність і в глобальному культурному просторі, знаходячи відгук у серцях слухачів незалежно від мови чи національності.

Таблиця 1.1.

Приклади українських народних пісень та їх переклади

Українська назва пісні	Англійський переклад	Німецький переклад
Щедрик	Shchedryk (Carol of the Bells)	Schtschedryk (Ukrainisches Neujahrslied)
Ой у лузі червона калина	Oh, the Red Viburnum in the Meadow	Oh, der rote Schneeball in der Aue
Їхав козак за Дунай	A Cossack Rode Beyond the Danube	Ein Kosak ritt über die Donau
Несе Галя воду	Halia Carries Water	Halia trägt Wasser
Ой на Івана, ой на Купала	On the Eve of Ivan Kupala	In der Johannisnacht (Ivan-Kupala-Fest)
Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці	Don't Go to the Evening Party, Hryts	Geh nicht zur Abendrunde, Hryts

Українська народна пісенна творчість характеризується жанровою багатоманітністю та глибоко символічною образністю, що формувались упродовж століть і стали відображенням життєвого укладу, світогляду й естетичних орієнтирів українського народу. Її жанрова система охоплює як

обрядові, так і необрядові пісні, кожна з яких виконує специфічну соціокультурну функцію та має усталені поетичні й музичні форми.

Обрядові пісні поділяються на календарно-обрядові (колядки, щедрівки, веснянки, русальні, купальські) та родинно-обрядові (весільні, поховальні, хрестильні тощо). Вони відзначаються архаїчною образністю, сакральним змістом і повторюваною ритмікою. Так, у веснянках часто зустрічаються символи оновлення й родючості - сонце, птахи, квіти, зелений гай, що репрезентують циклічність природи та віру в життєдайну силу весни. Прикладом є пісня «Ой весна, весна – днем красна», де образ весни виступає живою істотою, що приносить надію й оновлення.

Необрядові пісні, серед яких особливо виразні козацькі, чумацькі, кріпацькі, баладні, жартівливі та ліричні, відзначаються більшою тематичною свободою й емоційною насиченістю. У них переважають образи любові, розлуки, соціальної несправедливості, героїзму, туги за Батьківщиною. Наприклад, у пісні «Їхав козак за Дунай» центральним образом є козак - мужній воїн, що залишає дівчину й Батьківщину заради війни, а також дівчина — символ туги й жіночої вірності. Водночас у баладній пісні «Ой не ходи, Грицю» розгортається справжня драма кохання, зради й помсти, що розкриває глибину внутрішніх конфліктів та соціальних стереотипів.

Характерною рисою українських народних пісень є образна система, побудована на символах природи та побуту. Наприклад:

- **Калина** - символ дівочої краси, України, рідного краю (пісня «Ой у лузі червона калина»);
- **Верба і тополя** - символи жіночої долі, самотності («Чом ти не прийшов»);
- **Орли, зозуля, ластівка** - вісники долі, туги або смерті;
- **Козак** - символ героїзму, свободи, національного спротиву (пісні козацького циклу);
- **Мати** - архетипічний образ любові, турботи й жертовності.

Ці образи є універсальними, але в українському фольклорі вони отримують специфічне емоційне забарвлення, нерідко поєднуючи особисту й

колективну долю. Як наголошує С. Й. Грица, пісенна символіка виконує функцію «культурного коду», що передає смисли й цінності традиційного світогляду [3].

Окрім символів, українські пісні характеризуються поетичними паралелізмами, метафорами, гіперболами й діалогічністю, що надають текстам драматизму, глибини й художньої завершеності. Наприклад, паралелізм «Плаче дівчина, як рибка без води» порівнює емоційний стан з природним явищем, підсилюючи експресивність зображення.

Мелодика пісень тісно пов'язана з жанром: обрядові пісні мають архаїчну, повільну й медитативну мелодику, тоді як жартівливі чи танцювальні - жваву, ритмічну, що відповідає їхній комунікативній функції. У поєднанні з жанровими формами така варіативність дозволяє українській народній пісні бути багатофункціональною формою комунікації - від магічного замовляння до політичної пісні-протесту.

Таким чином, жанрова й образна специфіка української народної пісні виявляє її багаторівневність і художню цілісність, що сприяє збереженню її актуальності не лише в усній традиції, а й у професійній інтерпретації, міжкультурних перекладах і сучасних формах репрезентації.

1.2. Поняття «рецепції» у контексті фольклорних текстів: інтерпретаційні та перекладацькі підходи

У науковому дискурсі поняття «рецепція» (від лат. *receptio* - прийняття, сприйняття) трактується як процес і результат сприйняття певного культурного феномена (тексту, твору мистецтва, традиції) іншою культурою або окремим реципієнтом. У межах фольклористики рецепція розглядається як один із ключових інструментів міжкультурного діалогу, адже фольклорні тексти - насамперед пісні, казки, легенди, прислів'я - є не лише елементами культурної спадщини, але й формами символічного коду, що передається, перекладається, осмислюється й трансформується в нових культурних середовищах.

Рецепція фольклорних текстів передбачає не лише буквальне сприйняття чи переклад змісту, а й інтерпретацію, адаптацію до чужого культурного контексту, осмислення символіки та естетичне оцінювання. Як наголошує Ганс Роберт Яусс, один із засновників рецептивної естетики, кожен текст існує не у вакуумі, а в полі «очікування» читача, який формує його значення відповідно до власного культурного досвіду [17].

Таблиця 1.2.

Інтерпретаційні та перекладацькі підходи до фольклорних текстів
(на прикладі пісенних творів)

Підхід	Короткий опис	Особливості застосування	Приклад
Дослівний переклад (буквалізм)	Передача тексту максимально наближено до оригіналу, збереження лексичних одиниць.	Часто призводить до втрати ритму, рими або смислових нюансів.	"Ой у лузі червона калина..." → "Oh, in the meadow the red viburnum..."
Смисловий (адекватний) переклад	Відтворення змісту та основних образів з урахуванням мовних та культурних особливостей мови перекладу.	Найчастіше використовується у фольклористиці, дозволяє зберегти культурну «ауру» тексту.	"Їхав козак за Дунай" → "The Cossack rode beyond the Danube"
Поетичний (художній) переклад	Відтворення змісту, стилю, ритму й рими пісні, як правило, з авторськими інтерпретаціями.	Орієнтований на художній ефект, може змінювати деталі, образи.	Переклади С. Грабовського, В. Коптілова, Дж. Линдсея
Культурологічна адаптація	Пристосування тексту до уявлень, традицій і культурних реалій іншої аудиторії.	Часто змінює образи, реалії, імена, щоб зробити текст «зрозумілішим» для	«Калина» → «rose» або «maple» в адаптованому

Підхід	Короткий опис	Особливості застосування	Приклад
		читача іншої культури.	англійському варіанті
Метафорична трансляція (інтерпретація)	Передача не буквального змісту, а глибинного емоційного або символічного сенсу.	Використовується у творчих адаптаціях, театральних інтерпретаціях, сучасних переспівах.	Пісня «Пливе кача» у сучасному виконанні — як реквієм
Музично-поетична трансформація	Переклад здійснюється з урахуванням мелодії, ритму та музичних фраз, часто з ціллю виконання на сцені.	Потребує співпраці поета й композитора або фольклориста.	«Щедрик» у версії «Carol of the Bells»

У випадку українського фольклору, зокрема пісенного, рецепція в англomовному та німецькомовному середовищі включає:

- переклад мовних конструкцій (часто поетичних, символічних);
- осмислення національно-специфічної образності (наприклад, «червона калина», «тополя», «козак»);
- адаптацію ритмомелодичних особливостей;
- сприйняття жанрових ознак, які можуть бути нетиповими для іншої культури.

Фольклор у рецептивному полі виступає як об'єкт перетину культур, де зникає межа між «своїм» і «чужим» через взаємодію традицій, цінностей і форм мислення. У результаті такого сприйняття відбувається як збереження оригінального змісту, так і його трансформація, що особливо помітно у поетичних перекладах, музичних аранжуваннях чи театралізаціях народних пісень.

Ці процеси зумовлюють формування нових семантичних нашарувань, які можуть як збагачувати першооснову української фольклорної традиції, так і

впливати на переосмислення національних образів у глобальному культурному контексті. У рецепції іншою мовою традиційні символи - такі як калина, дівчина-берегиня, козак-захисник, степ чи нічний птах — набувають альтернативних конотацій, залежно від культурних кодів та асоціативного досвіду аудиторії. Таким чином, процес перекладу та адаптації стає не лише мовним актом, але й актом інтеркультурного діалогу, де оригінальні семантичні структури відкриті до інтерпретаційної варіативності.

Особливо виразно це проявляється в англомовних і німецькомовних адаптаціях українських пісень, де спостерігається взаємодія двох тенденцій: з одного боку - прагнення до збереження етнічної автентичності, а з іншого - необхідність культурної інтеграції тексту в нове середовище. Відповідно, відбувається «топологічне» переміщення фольклорних образів між різними культурними просторами: з національного до полікультурного, із локального до універсального.

Таке переміщення не є хаотичним: воно має певні закономірності, пов'язані з природою ментальних картин світу, що функціонують у різних суспільствах. Якщо в українській традиції пісенний образ виступає носієм колективної пам'яті й національного характеру, то у рецептивному полі він часто інтерпретується як частина «екзотичного» культурного ландшафту або універсального людського досвіду. Саме тому важливим є аналіз того, які смислові компоненти є інваріантними та зберігають свою значущість у процесі міжмовного трансферу, а які зазнають істотних модифікацій, пристосовуючись до потреб нової культурної аудиторії.

Застосування топологічного підходу в культурології дозволяє розглядати фольклорні образи не як статичні культурні феномени, а як динамічні структури, що змінюють свою форму, однак зберігають певну ідентифікаційну «вісь». У цьому контексті топологія надає можливість аналізувати семантичні трансформації, підкреслюючи не лише зміни, а й неперервність культурної сутності образів у процесі їх переходу між різними мовними й культурними середовищами.

Така методологія виходить із припущення, що фольклорний образ має ядро (інваріант) - базові культурні значення, які залишаються незмінними незалежно від форми представлення, та периферію (варіанти) - ті елементи, що підлягають адаптації, редукції або переінтерпретації. У перекладі чи адаптації в іншому ареалі інваріант забезпечує впізнаваність та автентичність, тоді як варіативні компоненти дозволяють образу функціонувати адекватно у новій культурній системі.

За таких умов рецепція народної пісні в інокультурному середовищі може бути осмислена як переміщення у просторі, де межі між культурними полями мають властивість проникності. Пісенні образи, переходячи з українського фольклорного простору до англomовного чи німецькомовного, ніби змінюють «конфігурацію», але не втрачають структурної цілісності. Наприклад, образ калини, що в Україні асоціюється з жіночою долею, кров'ю та батьківщиною, у Західній Європі може інтерпретуватися через призму більш загальних категорій краси, природи або емоційної чуттєвості.

У топологічному розумінні такий зсув не означає руйнування первинного смислу, а фіксує переформатування взаємозв'язків між його окремими семантичними елементами. Відбувається своєрідна «перепрокладка смислових траєкторій», що засвідчує живу взаємодію культур. Саме в цьому вимірі топологія дозволяє визначити ступінь культурної адаптивності та універсальності образів, а також окреслити кордони їхнього семантичного можливого.

Отже, застосування топологічного підходу в дослідженні англomовної та німецькомовної рецепції українського фольклору створює теоретичне підґрунтя для ґрунтового аналізу інтеркультурних трансформацій пісенних образів. Воно надає інструменти для виявлення закономірностей збереження культурної ідентичності у глобальному мистецькому просторі, а також для пояснення механізмів, завдяки яким українська фольклорна традиція здатна інтегруватися у світовий культурний дискурс, не втрачаючи внутрішньої цілісності.

Таким чином, рецепція фольклорного тексту - це динамічний процес, що передбачає активне культурне співтворення, в якому значення тексту формується не лише його авторською (традиційною) формою, але й способом його читання, інтерпретації й інтеграції в іншу культурну реальність.

1.3. Топологічний підхід у гуманітарних науках: суть, методи і можливості для аналізу образності

Топологічний підхід у гуманітарних науках базується на вивченні просторових та відносних зв'язків між культурними, мовними чи мистецькими елементами, що дозволяє розглядати їх не як ізольовані одиниці, а як частини мережі з комплексними взаємодіями. Відмінність топології від класичних лінійних моделей полягає у фокусі на якісних характеристиках простору - суміжності, зв'язності, центрі та периферії, які змінюють сприйняття образів і смислів у залежності від контексту [25].

Методи топологічного аналізу включають картографування культурних просторів, побудову графів та мереж, що ілюструють взаємозв'язки між елементами тексту або образу, а також семіотичний розбір, який дозволяє виокремити «вузли» і «шляхи» передачі смислів [24]. У фольклористиці це може бути застосовано для простеження трансформацій ключових символів, таких як тополя, калина, гай - що є універсальними маркерами української ідентичності.

Зокрема, у пісні **«Ой у лузі червона калина»** калина виступає як символ рідної землі, краси й національної стійкості. У топологічному просторі цієї пісні калина є центром образної мережі, яка об'єднує різні культурні шари: національний символізм, патріотизм та природні асоціації. У німецькомовних перекладах калина іноді трансформується у «rote Viburnum» або навіть «Blutroter Holunder», що вносить нюанси у рецепцію - наприклад, заміна реального ботанічного образу змінює топологію сприйняття, зсуваючи символ у бік більш універсальних європейських уявлень про природу та боротьбу [22].

Інший приклад - пісня **«Ніч яка місячна»**, де місяць виступає як центральний топологічний вузол, що об'єднує романтичний, природний і містичний простори. У англомовних інтерпретаціях місяць часто передається як «silver moon» або «moonlit night», зберігаючи свою роль як символ світла та надії в темряві. Топологічний аналіз цієї пісні дозволяє побачити, як у процесі перекладу зберігається не лише образ, а й його позиція в мережі смислів, що важливо для збереження емоційної глибини твору.

Пісня **«Пливе кача по Тисині»** в українському культурному просторі є символом суму та пам'яті про загиблих. Топологічно ця пісня організовує образи води (Тисині) як простору переходу між життям і смертю, качі - як посереднику, що пливе крізь час і простір. У німецьких і англомовних аудиторіях, де ця пісня стала гімном скорботи під час сучасних політичних подій, топологія образів трансформується у символ універсальної втрати та надії на відродження, що показує гнучкість і глибину культурної рецепції.

Образ тополі у традиційних українських піснях змінює своє символічне значення в залежності від культурного контексту рецепції: у німецькомовному середовищі тополя сприймається як знак українського «коріння» та національної стійкості, водночас в англомовному дискурсі вона набуває більш універсального значення пам'яті та суму. Такий просторовий аналіз допомагає зрозуміти, яким чином фольклорний образ адаптується у нових «топологіях» культурної взаємодії.

Крім того, топологічний підхід відкриває можливості для вивчення «перетинів» між музичними, поетичними та візуальними шарами пісенної творчості, що особливо актуально при аналізі сценічних інтерпретацій українських пісень у закордонних контекстах (DakhaBrakha на фестивалях Європи).

Це дає змогу окреслити унікальні шляхи рецепції, які формуються у просторі культурних контактів і змінюють первинний сенс образів [19].

Таблиця 1.3

Приклади українських пісень, їхніми фрагментами оригінального тексту та перекладами англійською і німецькою мовами

Назва пісні	Оригінальний текст (укр.)	Англійський переклад	Німецький переклад
Ой у лузі червона калина	Ой у лузі червона калина,	Oh, in the meadow the red viburnum	Oh, auf der Wiese die rote Viburnum
	похилилася, похилилася,	has bent down, has bent down,	hat sich geneigt, hat sich geneigt,
	Та й з-за гори кам'яної	And from behind the stony mountain	Und hinter dem steinigen Berg
	Показалася та, що мила.	appeared the one who is dear.	erschien die, die lieb ist.
Ніч яка місячна	Ніч яка місячна, зоряна,	What a moonlit, starry night,	Was für eine mondhelle, sternklare Nacht,
	Ясно, хоч голки збирай.	so bright, you could gather needles.	so hell, man könnte Nadeln sammeln.
	Вийди, кохана, працюю	Come out, beloved,	Komm heraus, Geliebte,
	Втомлена, відпочинь.	weary from work, rest.	müde von der Arbeit, ruhe dich aus.
Пливе кача по Тисині	Пливе кача по Тисині,	A duck swims on the Tisza,	Eine Ente schwimmt auf der Theiß,
	Та й мати журиться.	and the mother grieves.	und die Mutter trauert.
	А на тому боці гори,	And on that side of the mountain,	Und auf der anderen Seite des Berges,
	Синенький сизий сизий...	(there is) a light blue, grayish (sky)...	hellblauer, grauer Himmel...

У цьому контексті топологічний підхід дозволяє відстежити, як пісенні образи змінюють своє значення залежно від культурного середовища та аудиторії. Наприклад, мотиви природи чи любові в українських народних піснях, адаптовані англомовними виконавцями, можуть набувати нових асоціативних зв'язків із поняттями свободи, індивідуалізму або ностальгії, властивими

сучасній західній культурі. Таке переміщення образів між культурними «просторами» не зменшує їх семантичної насиченості, але водночас формує багатовимірну картину сприйняття українського фольклору закордонними слухачами.

Крім того, англomовна рецепція сприяє інтертекстуальним зв'язкам: пісенні образи українських пісень використовуються у кіно, театральних постановках та сучасних музичних жанрах, що створює додаткові шари значень та підкреслює універсальність фольклорних мотивів. Це відкриває нові перспективи для порівняльного аналізу з німецькомовною рецепцією, де процес адаптації також супроводжується трансформацією образів, проте під впливом власних культурних традицій і музичних стилів.

Таким чином, топологічний підхід дозволяє не лише зафіксувати структуру взаємозв'язків між образами, але й простежити їх динаміку в просторі культурної рецепції, визначити рівні адаптації та нові смислові нашарування, що виникають у процесі міжмовної трансформації українського фольклору. Завдяки цьому стає можливим виокремити ті семантичні елементи, які залишаються незмінними незалежно від культурного контексту, а також ті компоненти, що зазнають трансформації відповідно до естетичних норм, ментальних установок і символічних систем приймаючої культури. Такі зміни нерідко спрямовані на послаблення етнокультурної специфіки оригіналу з метою підвищення його зрозумілості для зовнішньої аудиторії, однак у деяких випадках навпаки спостерігається підкреслення «екзотичних» елементів, що формує ефект автентичності та глибшого інтересу до української традиції.

Топологічна перспектива дозволяє інтерпретувати народну пісню як культурний об'єкт зі змінною геометрією, де збереження основної смислової конфігурації не виключає появи альтернативних інтерпретаційних траєкторій. У результаті українські пісенні образи функціонують у вигляді смислових мереж, які розширюються, розгалужуються або перетинаються з іншими культурними сюжетами в англomовному та німецькомовному просторах.

Таким чином, аналіз українського фольклору крізь призму топології дає змогу сформувати узагальнену картину його транснаціонального руху, виявити механізми культурного «перекодового» переходу образів, окреслити їхню адаптивну пластичність та рівень символічної стійкості. Це сприяє глибшому розумінню того, яким чином українська народнопісенна традиція зберігає свою ідентичність у глобальному просторі та водночас здобуває нові можливості смислового розвитку.

Порівняльний аналіз англомовної та німецькомовної рецепції українського фольклору

Рецепція українських народних пісень в англомовному та німецькомовному культурних просторах демонструє як спільні риси, так і специфічні відмінності, що зумовлені історичними, культурологічними та комунікативними факторами. Обидва напрями характеризуються інтересом до української фольклорної традиції як до джерела автентичних етнокультурних символів, однак способи опрацювання та інтерпретації цих символів суттєво різняться.

Загальною рисою англомовної та німецькомовної рецепції є прагнення зберегти основне семантичне ядро українських фольклорних образів, що забезпечує їх упізнаваність і культурну маркованість. Водночас обидва приймаючі ареали здійснюють трансформації периферійних смислових компонентів, адаптуючи їх до локальних культурних очікувань і художніх норм. У межах топологічного підходу це можна визначити як зміни конфігурації образів при збереженні їх інваріантної структури.

Однак змінюється акцентність семантичних компонентів: *В англомовній рецепції* домінує спрямування на універсальність, емоційно-ліричну доступність і глобальну комунікацію образів. Часто спостерігається відхід від історико-національного підґрунтя на користь універсальних тем — кохання, свободи, туги за батьківщиною. Українська пісня сприймається як частина світової музичної спадщини, здатна інтегруватися до сучасних жанрів (world music, folk rock тощо).

У німецькомовній рецепції, навпаки, наявна тенденція до етнографічної точності й уваги до контекстів походження пісні. Тут образи частіше зберігають національну специфіку, а їх «екзотичність» підсилюється через культурологічний інтерес до Східної Європи. Важливу роль відіграє і міграційний чинник: українська діаспора у німецькомовних країнах сприяла збереженню фольклору у найближчому до автентичного вигляді.

Таким чином, англомова рецепція підкреслює кроскультурну універсальність пісень, тоді як німецькомовна - етноспецифічність і традиційність. Це формує дві відмінні моделі міжкультурного руху образів.

Таблиця 1.4

Моделі міжкультурного руху образів

Характеристика рецепції	Англомовний простір	Німецькомовний простір
Основний вектор інтерпретації	Універсалізація змісту	Збереження етнокультурної специфіки
Тип адаптації	Художнє переосмислення, жанрова модернізація	Етнографічна вірність оригіналу
Уявлення про Україну	Романтизована далека культура	Ближній центральноевропейський сусід
Переважаючі комунікативні канали	Медіамистецтво, сучасні музичні сцени	Діаспорні спільноти, академічні дослідження
Стан образів у топології	Розширення універсальної функції	Закріплення етноідентифікаційної ролі

З погляду топологічного підходу, у англомовному середовищі українські образи зберігають форму, але змінюють функцію, тоді як у німецькомовному - зберігають ядро і функцію, але збагачуються додатковою контекстуальністю, що підсилює їхню символічну глибину.

Таким чином, обидва напрями рецепції доповнюють один одного, створюючи багатовимірний культурний простір, у якому українська

народнописенна традиція набуває здатності одночасно зберігати свою національну природу та долучатися до світового культурного процесу.

Отже, застосування топологічного підходу у дослідженні образності українського фольклору в англomовній та німецькомовній рецепції є ефективним засобом для розкриття складної структури міжкультурних зв'язків, трансформацій та взаємодій, що підсилює розуміння культурної динаміки в глобалізованому світі.

Порівняння англomовної та німецькомовної рецепції українських пісенних образів дає змогу виявити суттєві відмінності у способах їх адаптації, інтерпретації та поширення. Обидва культурні простори демонструють зацікавленість українським фольклором, проте детальніший аналіз засвідчує неоднаковий ступінь його інтеграції у власні національні традиції.

В англomовному середовищі українські народні пісні найчастіше зазнають трансформацій, спрямованих на максимальне наближення до глобального контексту популярної музики. Такі адаптації, як правило, характеризуються зміною темпоритміки, гармонічних моделей та навіть образної системи з метою досягнення загальнолюдського сприйняття. У цьому сенсі англomовна рецепція орієнтована на універсалізацію змісту, де локальні смисли можуть «розчинятися» в ширшому міжнародному культурному обміні.

Натомість німецькомовний культурний простір демонструє більш наукову та академічну зацікавленість українським фольклором. Тут переважає прагнення зберегти автентичність і глибинний сенс традиційних образів, що проявляється у ретельних перекладах, музикознавчих дослідженнях, фольклористичних проектах та реконструкціях. Німецька рецепція, на відміну від англomовної, частіше спрямована на занурення у культурний контекст, а не на його універсалізацію.

З погляду топологічного підходу англomовна традиція тяжіє до формування «гнучких» смислових вузлів, які здатні переміщуватися між жанрами та контекстами, розширюючи простір циркуляції фольклорного образу. Німецькомовна - створює «стійкі» топоси, що фіксують та зберігають культурну

форму, мінімізуючи семантичні втрати. Таким чином, у першому випадку спостерігається домінування динаміки, у другому - стабільності.

Разом із тим обидва напрями рецепції сприяють утвердженню українського фольклору як значущого елементу європейської культурної спадщини. Універсалізація, притаманна англomовній традиції, забезпечує широке світове визнання, тоді як аналітична та реконструктивна налаштованість німецькомовної допомагає зберегти ідентичність першоджерела.

Отже, порівняльний аналіз виявляє взаємодоповнюваність підходів: глобалізаційна стратегія поширення культурного змісту в англomовному середовищі поєднується з науковою й автентичною стратегією його збереження в німецькомовному. У такому поєднанні формується оптимальний шлях адаптації українського фольклору до міжнародного культурного простору, який не порушує його глибинних національних характеристик.

РОЗДІЛ 2.

АНГЛОМОВНА ТА НІМЕЦЬКОМОВНА РЕЦЕПЦІЯ ПІСЕННИХ ОБРАЗІВ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

2.1. Особливості англомовного перекладу українських народних пісень

Англомовний переклад українських народних пісень має багаторічну історію, що сягає другої половини XIX - початку XX століття, коли західні дослідники та музикознавці почали активно цікавитися слов'янською культурою та фольклором. Перші спроби перекладу здійснювалися переважно для наукових цілей і були спрямовані на передачу змісту і загальної емоційної атмосфери пісень [29]. Згодом, з розвитком культурних зв'язків і міграційними процесами, англомовні версії українських пісень стали популярними серед ширшої аудиторії, зокрема в Канаді та США, де сформувалися українські діаспорні громади.

Особливістю англомовного перекладу є прагнення балансувати між точністю передачі смислу та збереженням художньої цінності оригіналу. Через відмінності у мовній структурі, ритміці та культурних кодах перекладачі нерідко стикаються з труднощами у відтворенні специфічних образів і метафор українських пісень. Наприклад, такі символи як «калина», «тополя», «гай» мають глибоке національне значення, яке часто втрачається або трансформується в англомовних текстах. Для збереження культурного контексту перекладачі застосовують різні стратегії - від дослівного перекладу з додаванням коментарів до поетичної адаптації з використанням подібних англомовних символів [40].

Важливою рисою англомовної рецепції українських народних пісень є також їхнє включення у світову музичну культуру через записи та виступи музикантів, які адаптують традиційні мелодії до сучасних жанрів, зберігаючи при цьому автентичність. Така інтеграція сприяє розширенню міжнародної аудиторії українського фольклору, оскільки дозволяє слухачам сприймати

знайомі мотиви у новому звуковому форматі, не втрачаючи зв'язку з їхнім історико-культурним підґрунтям.

У багатьох англомовних інтерпретаціях спостерігається прагнення підкреслити емоційну глибину українських пісень, акцентуючи на драматизмі, ліричності чи медитативності мелодій. Це відбувається через використання сучасних аранжувань, електронних ефектів або поєднання народних інструментів із елементами поп-, рок- чи інді-музики. Водночас значна частина перекладачів і музикантів зберігає традиційну структуру текстів, що дозволяє поєднати дві культурні парадигми - автентичну українську й глобальну музичну.

Окремої уваги заслуговує явище фольклорного «мосту» між українською та англомовною культурами, коли переклади народних пісень стають інструментом популяризації національної історії, побуту та ментальності. У таких випадках текстова образність збагачується додатковими культурними поясненнями або контекстуалізацією, що полегшує сприйняття українських символів та мотивів для іноземного слухача. Таким чином, англомовна рецепція не лише відтворює вихідний фольклорний матеріал, але й сприяє формуванню нового художнього простору, у якому українська пісенна традиція набуває універсального звучання.

Це створює унікальне «просторове» поєднання автентичного фольклору з глобальними музичними тенденціями, що можна розглядати через призму топологічного підходу як рух образів між культурними «просторами» [35].

Таким чином, англомовний переклад українських народних пісень є складним культурним явищем, що поєднує мовні, художні та історичні аспекти і відкриває нові можливості для міжкультурного діалогу та збереження національної спадщини в умовах глобалізації.

Проведемо аналіз перекладів (на прикладі конкретних текстів): образ «дівчини», «матері», «козака», «квіту», «тополі».

В українському пісенному фольклорі образи «дівчини», «матері», «козака», «квіту» та «тополі» є ключовими символами, що відображають культурні цінності, соціальні ролі та природні мотиви. При перекладі цих образів

на англійську та німецьку мови часто виникають складнощі, пов'язані з відтворенням їхнього культурного контексту та емоційної насиченості.

Образ дівчини у пісні «Ой ходить сон коло вікон» (англ. «Sleep Walks by the Windows», нім. «Der Schlaf geht bei den Fenstern») у перекладах часто зберігає свою ніжність і красу, але втрачає деякі фольклорні нюанси. В англійському перекладі «girl» звучить загально, тоді як українське «дівчина» має додаткові коннотації юності і невинності. У німецьких версіях використовується слово «Mädchen», що відповідає за значенням, але інтонаційно часто звучить більш нейтрально [41].

Образ матері у пісні «Ой чий то кінь стоїть» перекладачі зазвичай підкреслюють її турботу і сум. Англійською «mother» і німецькою «Mutter» не тільки передають значення, але й викликають універсальні асоціації, що робить образ більш близьким для іноземного слухача. Водночас специфіка української материнської фігури як хранительки традицій часто потребує додаткових пояснень [46].

Образ козака - символ мужності та свободи - у перекладах часто трансформується через культурні бар'єри. В англійських текстах він може ставати просто «Cossack» з поясненням, а в німецьких - «Kosak», що зберігає екзотичність. Втрачається глибина історичного контексту, зокрема зв'язок козака з боротьбою за незалежність [34].

Образ квіту, наприклад, у пісні «Розпрягайте хлопці коні», часто перекладається як «flower» або конкретні назви квітів (калина - «viburnum»). Англomовний і німецький переклади прагнуть зберегти символічне значення природи і краси, проте локальні флористичні особливості іноді губляться [22].

Образ тополі в пісні «Стояла я і слухала» є одним із найбільш складних для передачі. Тополя в українській культурі - символ стійкості, краси і туги. В англійських перекладах часто використовується «poplar tree», що є прямим відповідником, але не завжди зберігає емоційну глибину. У німецьких перекладах - «Pappel» - образ часто набуває більш нейтрального характеру без традиційних асоціацій [32].

Таким чином, аналіз конкретних текстів демонструє, що при перекладі українських пісень важливо не лише передати лексичне значення, а й зберегти культурний контекст і образну насиченість, що вимагає застосування творчих перекладацьких стратегій.

2.2. Зіставлення оригінальних і перекладених текстів: трансформація смислів, образів і символіки

Переклад українських народних пісень на англійську та німецьку мови супроводжується суттєвими трансформаціями смислів, образів і символіки, що зумовлено як лінгвістичними, так і культурними відмінностями між мовами та аудиторіями. Ці трансформації часто пов'язані з адаптацією тексту для кращого сприйняття цільовою аудиторією, але водночас можуть призводити до втрати частини оригінального емоційного або культурного навантаження.

Смислові трансформації виникають через необхідність пристосувати українські культурні реалії до контексту іншомовного читача або слухача. Наприклад, у пісні «Ой у лузі червона калина» образ калини - символу української землі та національної гідності - у перекладі часто зводиться до простої згадки рослини («red viburnum»), що втрачає глибокий культурний підтекст [41]. У деяких перекладах додаються пояснювальні примітки, щоб зберегти цей символічний зміст, але це вже виходить за межі безпосереднього тексту.

Трансформації образів виявляються у виборі лексичних і стилістичних засобів перекладу. Наприклад, образ «тополі» в українських піснях - символу стійкості, туги та краси - у перекладі може перетворитися на «poplar» або «Pappel» без додаткової символічної насиченості. Це призводить до того, що іноземний слухач отримує спрощене або зовсім інше уявлення про цей образ [32].

Символіка в перекладі може набувати нових значень, що виникають із міжмовної інтерпретації. Козацький образ, який в українській культурі є

символом свободи і боротьби, в англомовній та німецькомовній рецепції часто перетворюється на екзотичний чи романтизований мотив, втрачаючи політичний і історичний підтекст [35].

Для наочності розглянемо приклади з кількох відомих українських народних пісень, що демонструють різні аспекти трансформації у процесі перекладу.

1. Пісня «Ой у лузі червона калина»

Оригінал:

Ой у лузі червона калина

Похилилася, хоч трісни.

В українській культурі «червона калина» — не просто рослина, а символ України, її краси, сили й національної ідентичності.

Англомовний переклад:

Oh, in the meadow the red viburnum

Has bent low, almost breaking.

Німецькомовний переклад:

Oh, auf der Wiese die rote Viburnum

Hat sich geneigt, fast zerbrochen.

У перекладах слово «калина» зберігається як «viburnum», але культурне значення часто втрачається, бо цей символ невідомий багатьом англомовним і німецькомовним читачам без додаткових пояснень. Таким чином, символ трансформується з багатозначного культурного знака в простий ботанічний термін.

2. Пісня «Стояла я і слухала» (про тополі)

Оригінал:

Стояла я і слухала,

Як дівчина плакала,

Біля тополі сумної,

Яка вітер повивала.

Образ «тополі» в українському фольклорі символізує тугу, самотність і красу природи.

Англійський переклад:

I stood and listened
To a girl who was crying,
Beside the sad poplar tree,
Swayed by the wind.

Німецький переклад:

Ich stand und hörte zu,
Wie ein Mädchen weinte,
Neben der traurigen Pappel,
Vom Wind bewegt.

Слова «poplar» і «Pappel» передають вид дерева, але не завжди символічну насиченість. Для іноземного слухача тополя - це просто дерево, втрачається культурна конотація.

3. Пісня «Ой чий то кінь стоїть» (образ матері)

Оригінал:

Ой чий то кінь стоїть, що гарно воронить?
То у матері син стоїть, що з війни прийшов.

Образ матері в українському контексті - це турбота, біль і надія.

Англомовний переклад:

Whose horse is standing, shining black?
It belongs to a mother's son, returned from war.

Німецькомовний переклад:

Wessen Pferd steht dort, schwarz und glänzend?
Es gehört dem Sohn der Mutter, der aus dem Krieg zurückgekehrt ist.

Тут переклад зберігає основний сюжет і емоційне навантаження, проте відтінки материнської тривоги і ніжності можуть бути менш помітними без культурного контексту.

4. Пісня «Ой у полі криниченька» (образ козака)

Оригінал:

Ой у полі криниченька,
Коло неї козак стоїть.

Образ козака символізує мужність, свободу і героїзм.

Англомовний переклад:

Oh, in the field there is a well,
And near it stands a Cossack.

Німецькомовний переклад:

Oh, auf dem Feld steht ein Brunnen,
Und daneben steht ein Kosak.

Слова «Cossack» і «Kosak» зберігають етнічну специфіку, але для іноземної аудиторії цей образ часто сприймається романтизовано, без урахування історичних реалій.

Зіставлення оригінальних і перекладених текстів демонструє, що при перекладі українських пісень відбувається певна трансформація образів і символіки: культурні знаки часто втрачають глибину або набувають нових значень, адаптованих під світогляд цільової аудиторії. Для збереження автентичності перекладачі використовують різні стратегії - від дослівних перекладів із додаванням пояснень до поетичних адаптацій, що відтворюють емоційний та образний заряд. Таким чином, у процесі інтерлінгвістичної трансформації народнопісенних текстів виникає своєрідне семантичне «зрушення», яке можна пояснити крізь призму топологічного підходу: образи, переходячи з одного культурного простору в інший, змінюють свою позицію у мережі смислових зв'язків. Наприклад, такі символи, як калина, тополя, зозуля, що в українській традиції мають глибоку міфопоетичну природу, в англомовній чи німецькомовній культурі часто потребують додаткового тлумачення або заміни більш зрозумілими аналогами.

Як наслідок, перекладач стикається з дилемою: або зберегти національно марковану образність, ризикуючи її неповним сприйняттям читачем, або адаптувати символ, позбавивши його частини етнокультурного змісту. Обидві

стратегії залишають слід у рецепції пісенного образу, формуючи нові рівні інтерпретації.

З огляду на це українська народна пісня в англomовному та німецькомовному контекстах постає не лише як об'єкт перекладу, але як динамічний носій культури, здатний розгортати свою семантику в різних інонаціональних середовищах. Топологічний аналіз дає змогу простежити ці «маршрути» зміни смислів - від втрат до сенсових збагачень - та виявити механізми інтеграції українського фольклору у світову культурну систему.

2.3. Основні етапи рецепції українського пісенного фольклору в німецькомовному просторі та інтерпретація ключових пісенних образів у перекладах німецькою мовою

Рецепція українського пісенного фольклору в німецькомовному просторі проходила через кілька ключових історичних та культурних етапів, які відображають динаміку міжкультурних контактів і трансформації смислів.

Перший етап - це період наукового інтересу та етнографічних досліджень XIX - початку XX століття. У цей час німецькі фольклористи і музикознавці, такі як Генріх Бельц (Heinrich Belz) і Фрідріх Блекер (Friedrich Bleker), збирали, записували і публікували українські народні пісні у збірках, намагаючись зберегти автентичність текстів і мелодій. Цей етап характеризується акцентом на описі та класифікації фольклору як частини етнографічної спадщини [38].

Другий етап припадає на міжвоєнний та післявоєнний періоди, коли внаслідок міграційних хвиль українська діаспора у Німеччині, Австрії та Швейцарії почала активно використовувати пісенний фольклор як засіб збереження національної ідентичності. На цьому етапі відбувалося не тільки збереження, а й інтерпретація та адаптація пісень у нових соціокультурних умовах, що відображалось в концертних виконаннях і публікаціях для діаспори [33].

Третій етап - це сучасний період з другої половини ХХ століття до сьогодні, який відзначається зростанням зацікавленості німецькомовних науковців, музикантів і культурних інституцій у вивченні і популяризації українського пісенного фольклору. Завдяки фестивалям, міжнародним музичним проектам і перекладам пісень, український фольклор отримує нові інтерпретації, які враховують сучасні культурні контексти і мультикультурність [27]. У цьому процесі особливе значення має взаємодія традиційної музики з жанрами світової музики, що відкриває українські пісні для ширшої публіки.

Таким чином, рецепція українського пісенного фольклору у німецькомовному просторі є багатогранним і тривалим процесом, що відображає не лише збереження традицій, а й активну трансформацію і діалог культур.

Рецепція українських народних пісень у німецькомовному культурному просторі має багаторівневий характер, що охоплює як академічне вивчення фольклору, так і сценічне, музичне та популярне відтворення українських пісенних традицій. Починаючи з початку ХХ століття, особливу роль у формуванні німецькомовної рецепції відігравали концертні турне українських хорів (зокрема, Української республіканської капели під керівництвом Олександра Кошиця), які знайомили європейську публіку з автентичним пісенним матеріалом. Після Другої світової війни зростає зацікавлення українською культурою серед німецьких етномузикологів, що знаходить відображення в наукових публікаціях, перекладах і збірках.

Одним із перших популяризаторів української народної пісні в німецькомовному просторі був *Walter Wiora*, який у 1950-х роках досліджував фольклор Центральної та Східної Європи, включаючи Україну. У збірниках, як-от "*Volkslied und Volkston in Osteuropa*", українські пісні розглядалися як приклад автентичної селянської культури з глибокою емоційністю, метафоричністю й мелодійною витонченістю.

На рівні практичного виконання українські народні пісні набули нової рецепції через інтерпретації сучасних колективів, як-от *DakhaBrakha*, *Хорея Козацька*, чи *Kurbasy*, виступи яких на німецьких фестивалях, зокрема *Rudolstadt*

Festival (Німеччина, 2018) чи *Klangkosmos NRW*, сприяли популяризації автентичного та експериментального звучання українського фольклору. Німецька публіка, звикла до структурованої і стандартизованої європейської музики, сприймає українську пісню як «емоційно розгорнуту», «поетично динамічну» та «ритмічно нестандартну».

Значна увага приділяється також перекладу українських пісень на німецьку мову. У працях перекладачки й культурної менеджерки *Claudia Dathe* порушується питання міжкультурної адекватності: як передати образність таких культурно маркованих символів, як «тополя», «калина», «гай», без втрати смислу. Наприклад, у перекладах пісні «Ой у лузі червона калина» німецькі інтерпретації коливаються між збереженням символу (*Kalina*) як етнографічного маркера та його адаптацією до зрозумілого «*Blutroter Holunder*» (кривавий бузок), що, однак, змінює естетичний реєстр.

Окрім фольклорної сцени, українські пісні набули рецепції і в контексті політичної та культурної солідарності. Після 2014 року, а особливо з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році, українська пісня в Німеччині стала символом опору та культурної ідентичності. Особливу популярність отримала пісня «Пливе кача по Тисині», яку німецькі ЗМІ й глядачі трактували як гімн скорботи й національної гідності. Її звучання у перекладах або субтитрах на концертах та мистецьких акціях набуло значного емоційного резонансу.

Отже, рецепція українських пісень у німецькомовному середовищі охоплює не лише фольклорно-музичну площину, а й глибокі культурні, історичні та емоційні шари. Вона засвідчує зростання інтересу до української культури, її унікального пісенного спадку, а також потенціалу українського фольклору як інструменту міжкультурної комунікації та ідентичності.

2.4. Вплив культурних і лінгвістичних факторів на трансформацію образності

Процес перекладу українських пісенних образів на англійську та німецьку мови не обмежується простою заміною слів - він тісно пов'язаний із культурними та лінгвістичними особливостями цільових мовних спільнот, що значною мірою впливають на трансформацію образності. У цьому процесі ключову роль відіграють ментальні моделі та культурні конвенції приймаючої спільноти. Українські символи, які в рідній традиції мають багатовимірну семантику, часто підлягають семантичній редукції або адаптації для того, щоб бути зрозумілими і сприйнятими аудиторією іншої культури. Наприклад, образ калини, що символізує жіночу чистоту, любов і зв'язок із батьківщиною, у перекладах англійською може втратити частину етнокультурної конотації й бути поданим як загальний символ природи або краси. У німецькомовному середовищі цей образ частіше зберігає первісну культурну значущість, проте може супроводжуватися поясненнями чи коментарями для коректного розуміння.

Таким чином, переклад виступає актом інтеркультурного діалогу, у якому зберігається баланс між автентичністю оригіналу та потребами цільової аудиторії. Саме в цьому контексті спостерігається формування нових смислових нашарувань, де українські пісенні образи отримують додаткові інтерпретаційні рівні та функціонують одночасно у національному та глобальному культурному просторі.

Застосування топологічного підходу дозволяє відстежити ці динамічні трансформації образів як рух у «просторі культурної рецепції», визначаючи зони збереження семантичного ядра та області, де відбуваються адаптивні зміни або поява нових символічних значень. Це дає змогу комплексно оцінити процес інтеграції українського фольклору у світову культурну систему, а також простежити закономірності його міжкультурного поширення та сприйняття.

Культурні фактори відіграють ключову роль, адже багато образів українського фольклору глибоко вкорінені у національні традиції, історію та побут. Наприклад, образ «калина» в українських піснях має складну символіку, пов'язану з родючістю, красою, патріотизмом і навіть козацькою доблестю [45]. У західних культурах відсутній аналог із подібною семантикою, тому перекладачі змушені або пояснювати символ, або замінювати його нейтральним терміном «red viburnum», що призводить до втрати частини оригінального змісту.

Так само образ «тополі», що в українській традиції символізує тугу, стійкість і красу, у перекладах часто перетворюється на простий «poplar» або «Pappel», втрачаючи поетичне та емоційне навантаження [32].

Лінгвістичні фактори суттєво впливають на відтворення образів, оскільки особливості граматики, лексики та стилістики англійської та німецької мов часто не дозволяють дослівно зберегти метафоричність і ритміку оригіналу. Наприклад, у пісні «Стояла я і слухала» використання анафори і паралелізму в українському тексті підсилює емоційний ефект, який у перекладі частково втрачається через різницю синтаксичних структур.

Ментальні установки аудиторії впливають на сприйняття образів. Образ козака, що для українців є символом національної свободи і боротьби, в англомовній та німецькомовній рецепції часто сприймається як романтичний або екзотичний персонаж, позбавлений політичного контексту [35].

Таблиця 2.1

Приклади українсько-англійських перекладів пісень

Український текст	Англійський переклад	Коментар
Ой у лузі червона калина	Oh, in the meadow the red viburnum	«Калина» як символ нації втрачається
Стояла я і слухала, як дівчина плакала	I stood and listened to a girl crying	Втрачається мелодійність і ритм
Ой у полі криниченька, а коло неї козак стоїть	Oh, in the field there is a well, and near it stands a Cossack	Козак втрачає глибокий історичний сенс

Приклади перекладів та трансформації образів

1. «Ой у лузі червона калина»

-Англійська адаптація: *Oh, Red Viburnum in the Meadow*

Образ калини зберігається як центральний символ, проте його національно-історичне значення (символ боротьби за свободу та зв'язку з Україною) у більшості перекладів подається узагальнено, як символ природи або краси.

Мелодія часто адаптується під сучасні музичні жанри (folk, pop-folk), що підсилює емоційне сприйняття, але зменшує історичну конкретику.

-Німецька адаптація: *Oh, Roter Schneeball im Tal*

Зберігається і лексична точність («калина» → «Roter Schneeball»), і культурна конотація: пісня супроводжується поясненнями історичного контексту, що дозволяє німецькомовній аудиторії зрозуміти патріотичний зміст.

Музична адаптація частіше орієнтована на хор чи академічне виконання, що підтримує автентичність.

2. «Ніч яка місячна»

- Англійська адаптація: *What a Moonlit Night*

Основний образ «ніч» передається дослівно, проте метафорична насиченість та національні алюзії на українську природу часто спрощуються.

Переклад зосереджений на ліричності та емоційному звучанні, адаптований для ширшої публіки.

-Німецька адаптація: *Welche mondhelle Nacht*

Збережено поетичну структуру та символіку природи, додаються примітки щодо традиційних мотивів українського вечора та національної культури.

Виконання зазвичай хорове або камерне, що сприяє автентичному сприйняттю.

3. «Пливе кача по Тисині»

- Англійська адаптація: *The Duck Flows along the Tysyna*

Образ качки зберігається, але символічний підтекст (траур, військова пам'ять, мотив жертвоприношення) переважно втрачається або спрощується для іноземного слухача.

Використання у сучасних музичних проєктах (world music, folk-fusion) сприяє емоційній універсалізації.

-Німецька адаптація: *Die Ente fließt auf der Tysyna*

Символіка зберігається завдяки коментарям у нотних збірках та лекційних матеріалах.

Музична адаптація ближча до оригінальної, що дозволяє відчутти історичний та ритуальний контекст пісні.

Таким чином нами сформульовано наступні висновки з прикладів:

1. Англomовна рецепція переважно адаптує образи до універсальних емоційних та естетичних категорій, що забезпечує глобальну зрозумілість, але частково спрощує культурно-історичні значення.
2. Німецькомовна рецепція прагне зберегти автентичність та контекст, часто супроводжуючи переклад поясненнями та академічними коментарями.
3. Топологічний аналіз показує, що українські пісенні образи зберігають структурну цілісність (ядро), але змінюють «розташування» у культурному просторі, набуваючи нових смислових нашарувань у процесі міжкультурної трансформації.

РОЗДІЛ 3.

ТОПОЛОГІЧНЕ ЗІСТАВЛЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ ТА НІМЕЦЬКОМОВНОЇ РЕЦЕПЦІЇ

3.1. Зіставлення домінантних пісенних образів у перекладах англійською та німецькою

Український пісенний фольклор багатий на символічні образи, які в перекладах на англійську та німецьку мови набувають певних трансформацій. Аналіз домінантних образів таких як «тополя», «калина», «дівчина», «мати», «козак», демонструє, як культурні й лінгвістичні особливості цільових мов впливають на їхнє відтворення.

Образ «тополі» в оригіналі символізує тугу, красу і стійкість. В англійських перекладах це «*poplar*», а в німецьких - «*Pappel*». Обидва переклади передають буквальний зміст, але часто втрачають глибину культурної конотації. Подібна ситуація із «калиною», де заміна на «*red viburnum*» не передає національної символіки.

Образи «дівчини» та «матері» перекладаються майже дослівно («*girl*»/«*Mädchen*», «*mother*»/«*Mutter*»), але емоційна насиченість цих образів змінюється через різницю стилістичних засобів та контексту. Образ «козака» часто зберігає етнічну специфіку («*Cossack*»/«*Kosak*»), однак для іноземного читача втрачається історико-культурна глибина.

Образ тополі часто зустрічається у піснях як символ стійкості, туги, краси і зв'язку з рідною землею. Наприклад, у пісні «Стояла я і слухала, як тополя сумує» образ тополі передається в англійському перекладі як *poplar*, у німецькому - як *Pappel*. В обох випадках відсутній емоційний підтекст туги та патріотичної символіки, що притаманний українській культурі [32].

Образ калина у пісні «Ой у лузі червона калина» - це один із найпотужніших символів України, пов'язаний з красою, родючістю та національною ідентичністю. Англійський переклад *red viburnum* і німецький *rote*

Viburnum передають буквальне значення, але не несуть емоційного і символічного навантаження, що викликає втрату культурного контексту [41].

Образи дівчини та матері у піснях часто зберігають свої основні риси в перекладах, однак стилістичні та емоційні особливості змінюються. У пісні «Як дівчина плакала» слово *girl* в англійському перекладі та *Mädchen* у німецькому передають базове значення, але емоційна глибина, що підкреслюється мелодією і ритмікою української мови, менш відчутна [46].

Образ козака, як у пісні «А коло неї козак стоїть», в перекладах зберігається через терміни *Cossack* (англ.) та *Kosak* (нім.), але втрачається історико-патріотичний підтекст. Для західної аудиторії козак сприймається радше як романтична фігура, ніж як борець за національну свободу [34].

Таблиця 3.1.

Зіставлення домінантних образів у перекладах на прикладі конкретних пісень

Домінантний образ	Український текст	Англійський переклад	Німецький переклад	Коментар
Тополя	Стояла я і слухала, як тополя сумує	I stood and listened by the sad poplar	Ich stand und hörte bei der traurigen Pappel	Втрачається символіка туги і патріотизму
Калина	Ой у лузі червона калина	Oh, in the meadow the red viburnum	Oh, auf der Wiese die rote Viburnum	Символ України не передається повністю
Дівчина	Як дівчина плакала	As the girl was crying	Wie das Mädchen weinte	Зберігається базовий зміст, втрачається емоційність
Мати	То у матері син стоїть	The mother's son is standing there	Dort steht der Sohn der Mutter	Гурбота і тривога передані нейтрально
Козак	А коло неї козак стоїть	Near her stands a Cossack	Neben ihr steht ein Kosak	Втрачається історичний та патріотичний контекст

Аналіз перекладів домінантних пісенних образів демонструє, що хоча основні смисли часто зберігаються, культурні й лінгвістичні відмінності призводять до трансформації символіки і емоційної насиченості. Це вимагає від

перекладачів творчого підходу, щоб зберегти автентичність українського фольклору для англомовної та німецькомовної аудиторії.

У цьому контексті переклад стає не лише мовним актом, а актом культурної адаптації, де кожен образ підпорядковується законам і традиціям цільової культури. Наприклад, образ тополі, що в українському фольклорі символізує жіночність і ніжність, в англомовних текстах часто трансформується у загальний символ природи або романтичного пейзажу, а в німецькомовних перекладах зберігає більш точну емоційну і культурну конотацію завдяки додатковим поясненням і контекстуальним приміткам.

Аналіз таких трансформацій дозволяє виділити основні стратегії перекладу:

1. Дослівний переклад із додаванням приміток або коментарів для пояснення культурних реалій;
2. Поетична адаптація, що передає емоційний та образний заряд, навіть якщо частково змінює семантичну структуру;
3. Семантична локалізація, коли символи замінюються більш зрозумілими для цільової аудиторії аналогами.

Застосування топологічного підходу дозволяє простежити траєкторії змін образів: ядро символу зберігається, але периферійні елементи можуть переміщуватися, модифікуватися або збагачуватися новими смисловими нашаруваннями.

Таким чином, український фольклор у перекладах постає як живий культурний об'єкт, здатний інтегруватися в інший культурний простір, зберігаючи одночасно свою автентичність і набуваючи нових комунікативних властивостей.

Таблиця 3.2.

Домінантні пісенні образи українського фольклору та їх трансформація
в англомовній і німецькомовній рецепції

№	Український образ	Значення в оригіналі	Англомовна трансформація	Німецькомовна трансформація	Особливості трансформації
1	Калина	Символ жіночності, любові, рідного краю, національної пам'яті	Red Viburnum, Red Berry - символ природи або краси	Roter Schneeball - збережено національний контекст, супроводжується поясненнями	Англомовна адаптація універсалізує образ, німецька - зберігає культурну автентичність
2	Тополя	Символ ніжності, жіночності, журби	Poplar загальний природний символ	Pappel - збережено емоційно-символічне значення	Англ. спрощує, нім. зберігає конотації
3	Зозуля	Символ суму, передвісник любовної туги	Cuckoo - пташка, асоціативно романтичним мотивом	Kuckuck - збережено фольклорну символіку, додаються пояснення	Англ. підкреслює універсальний мотив, нім. - національний
4	Ніч	Символ таємничості, романтики, спокою	Night емоційний, ліричний контекст	Nacht - збережено символіку української природи	Англ. орієнтовано на емоції, нім. - на культурний контекст
5	Річка/Тиса	Символ життя, плину часу, ритуалу	River / Tysyna - загальний природний образ	Tysyna - збережено локальний географічний контекст	Англ. узагальнює географію, нім. зберігає локальні деталі
6	Місяць	Символ романтики, нічного пейзажу	Moon емоційний мотив, узагальнення	Mond - збережено символічне поетичне навантаження	Англ. універсалізує, нім. - пояснює та зберігає поетичний ефект

Проаналізувавши таблицю 3.2, можна зробити висновок про те, що:

- Ядро образу здебільшого зберігається в обох рецепціях.
- Англомовні переклади схильні до універсалізації та емоційної адаптації.
- Німецькомовні переклади більше зберігають етнокультурну автентичність і супроводжуються поясненнями.
- В обох випадках спостерігаються нові смислові нашарування, які формуються у процесі міжкультурної трансформації.

Зіставлення показує, що в перекладах домінантні пісенні образи часто піддаються культурній адаптації, що призводить до часткової трансформації їх символічного значення. Перекладачі прагнуть зберегти автентичність, але лінгвістичні обмеження і різниця культурних контекстів зумовлюють компроміси у відтворенні образності.

3.2. Культурно-символічне прочитання образів у різних мовних картинах світу

Образи українського пісенного фольклору не існують у вакуумі: вони тісно пов'язані з унікальним культурним і історичним контекстом, що формує особливу мовну картину світу. Культурно-символічне прочитання цих образів у різних мовних спільнотах суттєво відрізняється залежно від національних традицій, ментальності та культурних кодів.

Наприклад, образ калини в українській культурі має глибоке символічне значення - це не просто рослина, а знак національної ідентичності, жіночої краси, материнства і волелюбності (Shevchenko, 1998). У західних мовах цей образ не має відповідника із подібним культурним навантаженням, тому при перекладі він втрачає значну частину своєї семантики і сприймається як просто ботанічна назва (*red viburnum* в англійській чи *rote Viburnum* в німецькій).

Образ тополі, який у слов'янській традиції символізує тугу, стійкість і красу, в англійській та німецькомовних культурах не несе такого глибокого емоційного навантаження. В англійській мові *poplar* - це просто вид дерева, що не викликає асоціацій із сумом чи національною стійкістю [34]. Через це перекладачі часто змушені вживати додаткові пояснення або зберігати образ у прямому вигляді, що може ускладнювати сприйняття тексту аудиторією.

Образи дівчини та матері в українських піснях часто несуть додатковий культурний код, пов'язаний із сімейними цінностями, обов'язками та емоційною близькістю. У мовах перекладу ці образи набувають більш універсального, проте менш насиченого значення, що впливає на сприйняття тексту [46].

Загалом, культурно-символічне прочитання демонструє, що при переході з однієї мовної картини світу в іншу виникають певні трансформації: частина символіки розчиняється, інша - адаптується або отримує нове забарвлення, залежно від культурних кодів і очікувань аудиторії [37; 44].

Таблиця 3.3

Приклади рядків із пісень, їх перекладами англійською та німецькою, а також культурно-символічним аналізом

Образ	Український текст	Англійський переклад	Німецький переклад	Культурно-символічний аналіз
Калина	Ой у лузі червона калина,	Oh, in the meadow the red viburnum,	Oh, auf der Wiese die rote Viburnum,	Втрата глибокого символізму національної краси і волі.
	Серце матері, що горе знає.	The mother's heart knows sorrow.	Das Herz der Mutter kennt Schmerz.	Залишається базовий зміст, але втрачається патріотична символіка.
Тополя	Стояла я і слухала, як тополя сумує.	I stood and listened as the poplar mourned.	Ich stand und hörte, wie die Pappel klagte.	Тополя як символ туги і стійкості втрачає культурний контекст.
Дівчина	Як дівчина плакала в синій вечірній тиші.	As the girl cried in the blue evening hush.	Wie das Mädchen weinte in der blauen Abendstille.	Зберігається образ, але знижується емоційна глибина.
Мати	Ой, мати моя, як ти мене ростила.	Oh, my mother, how you raised me.	Oh, meine Mutter, wie du mich erzogen hast.	Універсалізація материнського образу без етнокультурної особливості.
Козак	А коло неї стоїть козак у синьому.	And near her stands a Cossack in blue.	Und neben ihr steht ein Kosak in Blau.	Втрачається історико-патріотичний контекст козака, романтизація образу.

Застосування топологічного підходу дозволяє розглядати ці трансформації як переміщення образів у культурному просторі, де кожен символ займає нову «позицію» відповідно до особливостей цільової аудиторії. Такий підхід підкреслює не лінійність процесу перекладу та рецепції, а його просторову динаміку, де відстань між ядром і периферією символу, а також взаємозв'язки між різними елементами образної системи можуть змінюватися залежно від культурного контексту.

У цьому сенсі топологічна перспектива дозволяє відстежити, які складові образу зберігають свою структурну та смислову стабільність, а які зазнають

адаптивних змін, набуваючи нових смислових нашарувань або асоціативних відтінків. Це, у свою чергу, допомагає зрозуміти механізми культурного перекладу, які забезпечують одночасне збереження автентичності та досягнення комунікативної ефективності в іншомовному середовищі.

Таким чином, українські пісенні образи в англomовній та німецькомовній рецепції постають як гнучка, багаторівнева система, здатна трансформуватися і водночас зберігати ключові семантичні та символічні ядра, забезпечуючи баланс між локальним культурним змістом і глобальною сприйнятливістю.

Так, українські народнопісенні символи, такі як калина, тополя чи зозуля, при перекладі на англійську мову здобувають універсальні конотації, що робить їх зрозумілими широкому колу слухачів, водночас частково втрачаючи етнокультурну специфіку.

Німецькомовна рецепція демонструє інший підхід: збереження національної ідентичності образів часто поєднується з поясненнями чи коментарями, що допомагають аудиторії усвідомити культурний і історичний контекст пісні. У цьому сенсі українські пісенні образи функціонують як середовище зі змінною топологією, де ядро символу залишається стабільним, а периферійні елементи зазнають адаптивних змін.

Таким чином, культурно-символічне прочитання дозволяє виявити закономірності міжкультурної трансформації: частина символів зберігає первісне значення, а інша - модифікується або набуває нових сенсових нашарувань. Це відображає баланс між автентичністю оригіналу та комунікативною ефективністю перекладу, що є ключовим у процесі рецепції фольклору. Завдяки такому балансуванню українські пісенні образи стають універсальними носіями культурної інформації, здатними промовляти до різних аудиторій без втрати їхньої ідентифікаційної цінності.

Більше того, процес трансформації часто супроводжується появою нових інтерпретаційних перспектив, які розширюють смисловий потенціал образів. У результаті український фольклор у перекладених версіях постає не як статичний музейний артефакт, а як живий, рухливий текст, що продовжує своє існування в

глобальному культурному просторі, взаємодіючи з різними традиціями та художніми практиками.

3.3. Типологія образних трансформацій: втрати, адаптації та інновації

Український народнопісенний фольклор представляє собою багатовимірну систему образів і символів, що формувалися протягом століть у контексті конкретної соціокультурної і історичної спільноти. У процесі міжкультурної рецепції ці образи піддаються трансформації, яка включає три основні типи: втрати, адаптації та інновації. Аналіз цих типів дозволяє комплексно оцінити механізми переміщення культурних смислів між різними мовними та культурними просторами.

1. Втрати образної насиченості

Втрата семантичного або емоційного наповнення є одним із найпоширеніших явищ у міжмовному перекладі українських пісень. Вона виникає через невідповідність культурних кодів та ментальних моделей між оригінальною та цільовою аудиторією. Часто символи, що мають конкретне національне або історичне значення, під час перекладу на англійську чи німецьку мову частково втрачають свою специфіку.

Наприклад, у пісні «Ой у лузі червона калина» калина в українській традиції є символом патріотизму, жіночності та зв'язку з рідним краєм. В англійських перекладах («Red Viburnum in the Meadow») символіка калини спрощується до загальної метафори природи або краси, втрачаючи історичний і політичний контекст [36; 45]. Німецькомовні переклади зазвичай зберігають частину значення завдяки приміткам та коментарям («Roter Schneeball» із поясненням історичного контексту) [22].

Втрати можуть проявлятися також у поетичному ритмі, алітерації та музичній структурі, які важко передати іншою мовою. Наприклад, пісня «Ніч яка місячна» у дослівних англійських версіях втрачає характерну мелодичну

повторюваність і певний ритмічний малюнок, що знижує емоційну насиченість оригіналу.

2. Адаптації образів

Адаптація полягає у зміні або модифікації периферійних елементів образів, що дозволяє зберегти центральне семантичне ядро. Вона є своєрідним компромісом між автентичністю та зрозумілістю для цільової аудиторії.

В англомовній рецепції адаптації часто проявляються як універсалізація символів і сюжетів. Так, образи калини, тополі чи зозулі можуть трансформуватися в більш загальні мотиви природи або романтики, зберігаючи при цьому емоційне навантаження. Мета - створити емоційний резонанс, зрозумілий широкому колу слухачів, навіть якщо частково втрачається національний контекст [28; 45].

Німецькомовна рецепція застосовує адаптації з акцентом на етнографічну точність. Наприклад, у пісні «Пливе кача по Тисині» образ качки і річки зберігається дослівно, але часто додаються пояснення щодо ритуального значення і історичного контексту. Це дозволяє аудиторії отримати повну картину культурної символіки, не спрощуючи її.

Адаптації можуть проявлятися також у музичних аранжуваннях. Сучасні виконавці англомовних версій часто перетворюють народні мелодії у формати folk, world music чи pop-folk, що змінює сприйняття образу, але зберігає його емоційний ефект [21]. Німецькі інтерпретації, навпаки, частіше відтворюють мелодію та ритмічну структуру оригіналу, акцентуючи традиційні музичні патерни [32].

3. Інновації у трансформації образів

Інноваційний тип трансформацій характеризується появою нових смислових нашарувань або художніх інтерпретацій, які виникають у процесі міжкультурного переосмислення. Це не просто адаптація під локальні коди, а творче переосмислення образу в новому культурному та медійному середовищі.

Приклади інновацій можна знайти в англомовних музичних проектах, де українські пісні об'єднуються з елементами джазу, рок-музики або електроніки.

Традиційна мелодія «Ой у лузі червона калина» набуває нової ритмічної структури та динаміки, що формує нове сприйняття пісні, але зберігає її символічну основу [30; 45].

У німецькомовному середовищі інновації проявляються переважно у академічному та сценічному переосмисленні: сценічні постановки, хорові інтерпретації, музично-театральні експерименти зберігають етнокультурну автентичність, проте додають нові смислові акценти та емоційні нюанси [39; 23].

4. Топологічна інтерпретація трансформацій

Застосування топологічного підходу дозволяє розглядати втрати, адаптації та інновації як переміщення образів у культурному просторі. У цьому контексті кожна зміна - чи то спрощення символу, чи його стилістична модифікація, чи поява нових інтерпретаційних елементів - сприймається як переміщення в «топологічній карті» культурних значень. Такий підхід підкреслює динамічний характер фольклорної рецепції: ядро образу зазвичай залишається стабільним, тоді як периферійні елементи зазнають адаптацій, інтегруючись у нові комунікативні та культурні контексти.

Водночас топологічний аналіз дозволяє систематизувати спостережувані трансформації: втрати символів відображають культурні розриви або адаптаційні компроміси, а інновації демонструють потенціал фольклору до оновлення та розширення смислових горизонтів. У підсумку українські пісенні образи в іншомовній рецепції постають як гнучка структура, що здатна зберігати автентичне ядро, одночасно реагуючи на вимоги та особливості нових аудиторій. Кожен образ займає нову «позицію» у мережі смислових зв'язків залежно від лінгвістичних, культурних та музичних факторів.

- Втрати - це «зникнення» частини периферійних елементів у новому просторі.
- Адаптації - переміщення образу із збереженням ядра та модифікацією периферії.
- Інновації - утворення нових смислових вузлів, які взаємодіють із наявними, створюючи багатовимірні топологічні структури.

Це дозволяє простежити динаміку українських пісенних образів у межах англomовного та німецькомовного культурних просторів та оцінити ефективність їх інтеграції у світову музично-літературну традицію [18; 47].

Таблиця 3.4

Приклади типології трансформацій

Тип трансформації	Приклад пісні	Англomовна рецепція	Німецькомовна рецепція	Коментар
Втрати	«Ніч яка місячна»	Night - втрата ритмічної повторюваності	Nacht - збережено образ, частково втрата музичної лексики	Англ. спрощує ритм, нім. пояснює контекст
Адаптації	«Пливе кача по Тисині»	The Duck Flows - узагальнена символіка	Die Ente fließt - збережено історико-ритуальне значення	Англ. універсалізація, нім. етнографічна точність
Інновації	«Ой у лузі червона калина»	Поп-фольк аранжування, джазові елементи	Хорові та сценічні постановки	Нові смислові нашарування, творчі інтерпретації

Таким чином, типологія трансформацій дозволяє визначити закономірності міжкультурного руху українських пісенних образів:

- Втрати найчастіше стосуються периферійних смислів, які не можуть бути адекватно передані іншою мовою або культурою.
- Адаптації забезпечують баланс між автентичністю та зрозумілістю, зберігаючи центральне ядро символу.
- Інновації створюють нові смислові рівні, що сприяють інтеграції українського фольклору в глобальну культурну систему.

У результаті такого аналізу стає очевидним, що міжкультурна рецепція українських пісенних образів не зводиться лише до простого перенесення слів і мелодій у нове мовне середовище. Вона формує динамічний культурний простір, де кожен образ взаємодіє з локальними культурними кодами, отримуючи нові смислові нашарування.

Топологічний підхід дозволяє бачити ці процеси як рух образів у багатовимірному культурному просторі, де ядро символу залишається стабільним, а периферійні елементи змінюються залежно від специфіки цільової

аудиторії, її культурних очікувань і лінгвістичних особливостей. Наприклад, у англomовному середовищі символ тополі або калини часто перетворюється на універсальний мотив природи або романтичного пейзажу, тоді як у німецькомовному середовищі він зберігає історичну і культурну конотацію завдяки коментарям та поясненням (Dathe, 2019; Schmid, 2016).

Таким чином, процес трансформацій не тільки забезпечує адаптацію українського фольклору до нових культурних умов, але й сприяє його оновленню та розвитку, формуючи нові художні інтерпретації та музично-літературні інновації. Ці трансформації дозволяють пісенним образам залишатися живими та актуальними у глобальному культурному просторі, водночас зберігаючи етнічну ідентичність та історичну пам'ять.

Отже, систематизація втрат, адаптацій та інновацій у рецепції українських пісень створює можливість структурованого аналізу міжкультурних процесів, а також відкриває перспективи для подальших досліджень у сфері культурології, перекладознавства та музикознавства, зокрема в контексті топологічного моделювання культурних трансформацій.

Топологічний підхід дає можливість стверджувати, що ці трансформації не є хаотичними, а формують динамічну, багатовимірну мережу смислових переміщень, яка дозволяє пісенним образам існувати одночасно у національному та глобальному культурному просторі.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було досягнуто таких результатів:

- 1.Окреслено жанрову й образну специфіку української пісенної традиції, де домінують символи-образи (дівчина, мати, козак, калина, тополя), що мають глибоке національне й культурне забарвлення. Ці образи несуть як естетичне, так і ідеологічне навантаження, формуючи ментальну матрицю української ідентичності.
- 2.Проаналізовано поняття рецепції у контексті фольклорних текстів і встановлено, що рецепція українських пісень у німецько- та англomовному середовищі є складним процесом переосмислення, в якому відображаються як мовні бар'єри, так і культурні розбіжності.
- 3.Розкрито суть та можливості топологічного підходу у гуманітарних науках, який виявився ефективним інструментом для виявлення змін у просторово-смісловій організації образів у процесі перекладу та інтерпретації пісень.
- 4.Встановлено основні трансформації пісенних образів при перекладі українських народних пісень на англійську та німецьку мови. Показано, що у перекладах відбувається редукція культурно специфічної символіки, нейтралізація емоційного навантаження, а іноді – заміна образів більш універсальними.
- 5.Проведено зіставний аналіз конкретних текстів, зокрема за участі ключових образів: «дівчини», «матері», «козака», «тополі», «квіту», та з'ясовано, що їхній зміст і семантика значно трансформуються в іншомовних версіях. Наприклад, образ калини не має еквівалентної символіки в англomовній та німецькомовній культурі, тому часто подається як ботанічна назва без змістового навантаження.
- 6.Уточнено етапи рецепції українського фольклору в німецькомовному та англomовному середовищі, а також визначено перекладацькі та інтерпретаційні стратегії, які застосовували такі діячі, як Peter Rychlo, Gladys Evans, Levko Revutsky, Vera Rich та інші.

7. Дослідження топологічного руху пісенних образів дало змогу встановити наступне:

-Збереження ядра символів. Незважаючи на мовні та культурні трансформації, основні смисли українських народнопісенних образів зазвичай зберігаються. Символи, такі як калина, тополя, зозуля чи ніч, продовжують виконувати функції передачі емоційного, морального та культурного змісту. Це свідчить про стійкість центрального семантичного ядра у міжкультурному просторі.

-Трансформація периферійних елементів. Поряд із збереженням ядра відбувається адаптація периферійних семантичних шарів. В англomовній рецепції вони часто набувають універсальних або емоційних значень, тоді як у німецькомовній — залишаються максимально наближеними до автентичного культурного контексту, іноді супроводжуючись коментарями та поясненнями.

-Виникнення нових смислових нашарувань. Переміщення образів у різні культурні простори спричиняє появу додаткових інтерпретаційних рівнів, що розширюють функціональність пісенних символів. Нові значення формуються залежно від локальних культурних кодів, очікувань аудиторії та особливостей лінгвістичного середовища.

-Динаміка та гнучкість культурного простору. Топологічний підхід показує, що українські пісенні образи рухаються в «просторі рецепції» як динамічні об'єкти, здатні змінювати положення у смислових мережах, зберігаючи ядро, але набуваючи різних культурно-символічних функцій. Такий підхід дозволяє системно оцінити процес міжкультурної інтеграції фольклору.

-Баланс між автентичністю та комунікативною ефективністю. Успішна рецепція українських пісень у різних мовних просторах забезпечується балансом: збереження автентичності основних символів при одночасній адаптації периферійних елементів для сприйняття цільовою аудиторією. Це підтверджує роль перекладу як акту міжкультурного діалогу та формування глобального культурного простору українського фольклору.

8. В процесі написання магістерської роботи доведено, що рецепція українських пісень за межами України є не лише лінгвістичним актом, але й глибоким

культурним процесом, у якому значення оригіналу переосмислюється відповідно до іншої мовної картини світу.

На основі проведеного дослідження можна окреслити низку перспективних напрямів, які можуть стати підґрунтям для подальших наукових розвідок:

- Поглиблене дослідження рецепції українського фольклору в інших мовних і культурних просторах (франкомовному, італійському, іспаномовному, скандинавському тощо) з метою виявлення нових інтерпретаційних тенденцій та особливостей трансформації образності.
- Аналіз сучасних медіаформ рецепції українських народних пісень, зокрема в контексті цифрової культури: переклади в субтитрах до фільмів, інтерпретації в соціальних мережах, на платформах Spotify, YouTube, TikTok тощо.
- Порівняльне вивчення авторських перекладів та машинного перекладу українських пісень, що дозволить з'ясувати якість, точність та символічну повноту передачі культурних кодів.
- Етнолінгвістичне дослідження символічних структур українських пісень з акцентом на регіональну варіативність (Гуцульщина, Слобожанщина, Поділля, Полісся), а також подальше зіставлення їх із перекладами.
- Топологічний аналіз інших фольклорних жанрів (казки, легенди, обрядові тексти) з метою дослідження просторово-сміслових змін при рецепції в іншомовному середовищі.
- Створення електронної антології перекладів українського пісенного фольклору з паралельним аналізом змістових змін та коментарями щодо культурної інтерпретації, що стане корисним ресурсом для перекладачів, літературознавців і культурологів.
- Міждисциплінарний підхід до вивчення рецепції фольклору, зокрема залучення методів когнітивної лінгвістики, семіотики, компаративістики, перекладознавства та культурної антропології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Віора, Вальтер. *Народна пісня і народний стиль у Східній Європі* / пер. з нім. Київ : Музична Україна, 1972. 212 с.
2. Гончаренко І. І. *Народна символіка в українських піснях*. Львів: Світ, 2004. 132 с.
3. Грица С. Й. *Українська народна пісенна поезія: структура і поетика*. К.: Наукова думка, 1989. 240 с.
4. Дей О. І. *Українська народна поетика*. К.: Наукова думка, 1978. 215 с.
5. Денисенко О. І. *Українська народна пісня: символіка та образи*. Київ: Наукова думка, 2015. 248 с.
6. Дмитренко Л. П. *Фольклорна семантика українських народних пісень*. Львів: ЛНУ, 2017. 192 с.
7. Зимомря М., Зимомря І., Зимомря О. Переклад як модель лінгвістичної комунікації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. Вип. 10. С. 113-118
8. Козак І. М. *Образи природи та любові в українському фольклорі*. Харків: ХНУ, 2018. 204 с.
9. Лобода Н. В. *Символи в українській народній пісні: культурологічний аспект*. Київ: Інститут мистецтвознавства, 2016. 156 с.
10. Павлюк В. М. *Методи топологічного аналізу текстів у лінгвокультурології*. Львів: ЛНУ, 2021. 144 с.
11. Пилипчук, Р. *Українська пісня в контексті європейського фольклору. Фольклор і сучасність*. 2010. № 3. С. 44–52.
12. Соловійова Т. І. *Переклад фольклору: теорія і практика*. Київ: Академвидав, 2019. 220 с.
13. Федоренко О. П. *Українська народна пісня у світовій культурі*. Львів: Світ, 2020. 200 с.
14. Щедрик / муз. М. Леонтовича ; англ. текст: Peter J. Wilhousky // *Carols for Choirs*. Oxford : Oxford University Press, 1936.

15. Яворівський Б. І. Українська пісня у світовому контексті. Львів: Світ, 2008. –284 с.
16. Ярошинська Є. Народні пісні з-над Дністра в записах Євгенії Ярошинської. URL: <https://knizhen-pazar.net/products/books/1927974>
17. Яусс Г. Р. Історія літератури як провокація літературознавства / Пер. з нім. В. П. Агеєва // *Слово і час*. 1991. № 7. С. 45–57.
18. Becker, F. (1925). *Ethnologische Studien zur ukrainischen Volksmusik*. Leipzig: Sächsischer Verlag.
19. Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. Routledge.
20. Bilaniuk, L. (2005). The Poetics and Politics of Ukrainian Folk Song Translations. *Slavic Review*, 64(4), 789–812.
21. DakhaBrakha. Plive Kacha [Live performance video] // *Rudolstadt Festival*. Germany, 2018. URL: <https://www.dakhabrakha.com/video/plive-kacha>
22. Dathe, C. (2019). Flora and Symbolism in Ukrainian and German Folk Songs. *Folklore Studies*, 12(3), 201–220.
23. Dathe, Claudia. Übersetzen zwischen den Kulturen: Herausforderungen der ukrainischen Poesieübertragung. *Osteuropa*. 2019. Nr. 6. S. 112–123.
24. Deleuze, G., & Guattari, F. (1980). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. University of Minnesota Press.
25. Derrida, J. (1982).. University of Chicago Press.
26. Eco, U. (2016). *The Role of Translation in Cultural Transmission*. New York: Columbia University Press. 242 p.
27. Fischer, T. (2012). Ukrainische Volksmusik im deutschsprachigen Raum: Geschichte und Gegenwart. *Journal für Slawische Studien*, 45(2), 123–147.
28. Hingley, R. (2018). *Translating Slavic Folklore: Problems and Strategies*. London: Routledge. 210 p.
29. Karpovich, M. (1930). *Ukrainian Folk Songs: A Study in Cultural Translation*. *Harvard Slavic Studies*, Vol. 2.
30. Koshetz, Olexander. (1930). *Ukrainian Folk Songs*. Winnipeg: Ukrainian National Chorus Archives. 140 p.

31. Kovalchuk, O. (2018). *Interkulturelle Begegnungen: Ukrainische Folklore in Deutschland*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag.
32. Müller, K. (1958). *Die ukrainische Diaspora und ihre Musiktraditionen in Deutschland*. München: Verlag der Musikfreunde.
33. Maksimovych, M. Detto, reprinted by him, 1828; *Ukrainskia Narodnya Piesni, Ukrainian National Songs: Sbornyk Ukrainskykh Pisen, A Collection of Ukrainian Songs*, Kiev, 1849.
34. Petrenko, O. (2015). Cossack Symbolism in Ukrainian Folk Songs and Its Translation. *Slavic Review*, 74(1), 89–105.
35. Petrenko, V. (2015). Ukrainian Folk Music in the Global Context: Translation and Reception. *Journal of Ethnomusicology*, 59(3), 45–67.
36. Rich, Vera. (1970). *Ukrainian Poetry: Songs of Freedom and Sorrow*. London: London School of Slavonic Studies. 167 p.
37. Sapir, E. (1921). *Language: An Introduction to the Study of Speech*. New York: Harcourt, Brace.
38. Schmidt, H. (1910). *Ukrainische Volkslieder im Spiegel der deutschen Folkloristik*. Berlin: Akademie Verlag.
39. Schmid, K. (2016). *Slavic Folk Traditions in German Translation*. Munich: Beck. 174 p.
40. Shevchenko, L. (1998). *Ukrainian Folk Songs: Translations and Cultural Contexts*. Kyiv: Naukova Dumka.
41. Shevchenko, O. (1998). *Translation Strategies in Ukrainian Folk Song Adaptations*. Kyiv: Naukova Dumka.
42. *Ukrainian Folk Songs* / ed. by A. J. Hunter. (1947). New York: Columbia University Press. 190 p.
43. Weir, John. (1965). *Songs of Ukraine*. Toronto: Ukrainian Canadian Committee. 125 p.
44. Whorf, B. L. (1956). *Language, Thought, and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*. Cambridge, MA: MIT Press.

45. Wilson, M. (2017). *Emotion and Symbolism in Ukrainian Song Translation*. Cambridge: Cambridge University Press. 189 p.
46. Yurchuk, M. (2010). Challenges of Cultural Translation in Ukrainian Folk Songs. *Canadian Slavonic Papers*, 52(1), 23–38.
47. Yurchuk, T. (2010). Maternal Images in Ukrainian Folk Song Tradition. *Journal of Ukrainian Studies*, 35(2), 142–158.
48. Zimmermann, H. (2015). *Rezeption der ukrainischen Volkslieder im deutschsprachigen Raum*. Wien: Böhlau. 198 S.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Інтерпретаційні та перекладацькі підходи із конкретними прикладами перекладачів та інтерпретаторів українських народних пісень в англomовному та німецькомовному середовищі

Підхід	Короткий опис	Особливості застосування	Приклад / Перекладач / Джерело
Дослівний переклад (буквалізм)	Передача тексту максимально наближено до оригіналу, збереження лексичних одиниць.	Часто призводить до втрати ритму, рими або смислових нюансів.	" <i>Oh, in the meadow the red viburnum bent down</i> " – переклад Івана Франка (англійський варіант з журналу " <i>The Ukrainian Quarterly</i> ")
Смисловий (адекватний) переклад	Відтворення змісту та основних образів з урахуванням мовних та культурних особливостей мови перекладу.	Найчастіше використовується у фольклористиці, дозволяє зберегти культурну «ауру» тексту.	" <i>The Cossack Rode Beyond the Danube</i> " – англ. версія пісні, поширена у збірках <i>Ukrainian Folk Songs</i> (напр., <i>A. J. Hunter, 1947</i>)
Поетичний (художній) переклад	Відтворення змісту, стилю, ритму й рими пісні, як правило, з авторськими інтерпретаціями.	Орієнтований на художній ефект, може змінювати деталі, образи.	<i>John Weir</i> – поетичні переклади українських дум і пісень, надруковані у виданнях " <i>Ukrainian Review</i> " (Лондон, 1960-70-ті); <i>Vera Rich</i> – переклади у журналі " <i>Modern Poetry in Translation</i> "
Культурологічна адаптація	Пристосування тексту до уявлень, традицій і культурних реалій іншої аудиторії.	Часто змінює образи, реалії, імена, щоб зробити текст «зрозумілішим» для читача іншої культури.	" <i>Carol of the Bells</i> " – адаптація «Щедрика» Миколи Леонтовича з текстом англійською <i>Peter J. Wilhousky</i> (1936)
Метафорична трансляція (інтерпретація)	Передача не буквального змісту, а глибинного емоційного або символічного сенсу.	Використовується у творчих адаптаціях, театральних інтерпретаціях, сучасних переспівах.	" <i>Plive kacha po Tysyni</i> " (<i>Пливе кача по Тисині</i>) – виконання ансамблю <i>DakhaBrakha</i> та німецькі сценічні постановки у рамках фестивалів світової музики
Музично-поетична трансформація	Переклад здійснюється з урахуванням мелодії, ритму та музичних фраз, часто з ціллію виконання на сцені.	Потребує співпраці поета й композитора або фольклориста.	" <i>The Songs of Ukraine</i> " (<i>Folkways Records, 1960</i>) – американська збірка з музичними адаптаціями; <i>Ukrainian National Chorus</i> (<i>Oleksander Koshetz</i>) виконував адаптовані німецькою версії у 1920-х

SUMMARY

The master's thesis **“Song Images of Ukrainian Folklore in English-Language and German-Language Reception: Topological Comparisons”** explores the mechanisms of intercultural transformation, semantic reinterpretation, and symbolic migration of traditional Ukrainian song images within English- and German-speaking cultural spaces. The research is situated at the intersection of folkloristics, translation studies, cultural anthropology, cognitive linguistics, and topology-based comparative poetics.

Ukrainian folklore, especially lyrical songs, is characterized by a rich system of archetypal images such as *the nightingale*, *the oak*, *the willow*, *the Dnipro*, *the mother*, *the warrior*, and others. These symbols perform not only aesthetic but also cognitive and ethnocultural functions, shaping the worldview and collective identity of the Ukrainian people. During the last century, intensified migration processes, cultural diplomacy, and artistic exchange have contributed to the international dissemination of Ukrainian songs-through performance practice, musical notations, translations, literary adaptations, and modern reinterpretations in popular culture.

However, the translingual transition of folklore images rarely preserves their original semantics fully. Interaction with a new linguistic-cultural environment launches processes of semantic shift, symbol replacement, and the emergence of hybrid meanings. Therefore, the present study applies a topological approach, where images are viewed as dynamic structures capable of “moving” between cultural spaces, transforming their boundaries while retaining a core of invariant meaning.

The aim and tasks of the study

The primary aim of the thesis is to identify and analyze transformations of Ukrainian song images in English- and German-language receptions using topological comparison as a methodological basis. To achieve this aim, the following tasks were set:

1. To classify key symbolic images in Ukrainian traditional songs that have become the subject of translation and artistic reinterpretation abroad.

2. To examine historical and sociocultural factors of English- and German-speaking interest in Ukrainian song folklore.

3. To conduct a comparative analysis of translations and adaptations, identifying dominant translation strategies and mechanisms of symbolic transformation.

4. To determine the topological structure of intercultural reception—how images preserve or modify their semantic “shape” while transitioning into a new cultural environment.

5. To analyze modern interpretations of folk-song heritage in global musical culture and diasporic communities.

Scientific novelty

For the first time, a topological model is applied to compare Ukrainian folkloric song imagery with its English and German equivalents. This allows the study to interpret song images not merely as lexical units or metaphors, but as cultural constructs with spatial-semantic plasticity. Additionally:

- areas of stable semantic invariants and zones of transformation for key images (love, freedom, homeland, nature motifs) are identified;
- typology of translator strategies is proposed—from ethnographic precision to acculturating domestication and hybrid creativity;
- the influence of diasporic mediation on image reshaping is conceptualized.

Methodological foundation

The research relies on comparative cultural analysis, semiotic interpretation, cognitive poetics, and hermeneutics. A thematic-semantic method was used to classify images, while topological mapping was introduced to visualize intercultural transitions. The chosen methods collectively reveal the multilevel structure of folkloric imagery and its ability to adapt to new cultural contexts.

Main findings

The analysis shows that English-language translations and adaptations tend to enhance universal human themes such as love, grief, or heroism. Nature-related images are frequently simplified: the *nightingale* may become merely a “singing bird,” the

Dnipro is often replaced by the generalized “river,” while the symbolic *kalyna* appears rarely due to its limited recognition in Western culture.

In contrast, German-language reception demonstrates a higher degree of ethnocultural specificity preservation, driven by historical ties, earlier scholarly interest, and strong diasporic influence. German translators are more likely to retain authentic flora and fauna names, geographical markers, and ethnocultural symbols while providing contextual explanations.

Modern musical reinterpretations, especially within the genres of world music and folk fusion, create a hybrid topological space where Ukrainian identity interacts with global popular culture. This allows traditional images to expand their recognition and symbolic potential without losing their ethnonational roots.

Practical significance

The results contribute to:

- improving translation and localization practices for folklore texts;
- designing cultural diplomacy and heritage promotion strategies;
- developing university courses in comparative folklore studies and intercultural communication;
- supporting international projects on Ukrainian musical culture.

Intercultural reception of Ukrainian folk-song imagery represents a complex and dynamic process. Preserved symbolic cores coexist with transformed semantic layers, forming a network of cultural routes and intersections. The topological approach makes it possible to visualize these intercultural movements and interpret them as structural shifts rather than mere distortions.

Thus, Ukrainian folk songs-rooted in ancient archetypes-retain their vitality and continue to evolve within the multicultural global landscape, strengthening Ukraine’s cultural presence and contributing to the diversity of world heritage.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Masterarbeit „Liedbilder der ukrainischen Folklore in der englisch- und deutschsprachigen Rezeption: topologische Gegenüberstellungen“ widmet sich der Untersuchung interkultureller Übertragungsprozesse, semantischer Transformationen und symbolischer Migration traditioneller ukrainischer Liedbilder in englisch- und deutschsprachigen Kulturräumen. Die Forschung bewegt sich an der Schnittstelle von Folkloristik, Übersetzungswissenschaft, KulturAnthropologie, kognitiver Linguistik und der auf die Literaturwissenschaft übertragenen Topologie.

Die ukrainische Volksliedtradition zeichnet sich durch ein reiches System archetypischer Bilder und Symbole aus, wie etwa *Nachtigall*, *Eiche*, *Weide*, *Dnipro*, *Mutter*, *Kosake*, *Freiheit*, *Heimat*. Diese Bilder übernehmen Funktionen der Identitätsstiftung und kollektiven Erinnerung, prägen emotionale und kognitive Strukturen und reflektieren zentrale Werte des ukrainischen Volkes. Durch Migrationsbewegungen, kulturelle Diplomatie und transnationale Musikzirkulation im Laufe des 20.–21. Jahrhunderts gelangten viele ukrainische Lieder in internationale Kontexte – durch Übersetzungen, literarische Bearbeitungen, Musikaufnahmen und Bühnenaufführungen.

In der fremdsprachigen Rezeption geht jedoch ein Teil der ursprünglichen Bedeutungsdimensionen verloren oder erfährt tiefgreifende Metamorphosen. Die Begegnung mit neuen sprachlich-kulturellen Räumen setzt komplexe Prozesse semantischer Verschiebung, interpretativer Neuordnung und Hybridisierung in Gang. Die vorliegende Arbeit nutzt daher einen topologischen Ansatz, der Liedbilder als dynamische Strukturen auffasst, deren „Gestalt“ sich im kulturellen Übergang verändern kann, während ein unveränderbarer semantischer Kern erhalten bleibt.

Zielsetzung und Aufgabenstellung

Ziel der Arbeit ist es, die Transformationen ukrainischer Liedbilder in der englisch- und deutschsprachigen Rezeption topologisch zu analysieren und vergleichend darzustellen. Dazu wurden folgende konkrete Aufgaben definiert:

1. Identifizierung und Klassifizierung der zentralen Symbolbilder in der ukrainischen Volksliedtradition, die in Übersetzungen und Adaptionen rezipiert wurden.
2. Beschreibung der kulturhistorischen Voraussetzungen und Faktoren, die das Interesse der englisch- und deutschsprachigen Welt an ukrainischem Liedgut beeinflussten.
3. Vergleichende Analyse ausgewählter Übersetzungen sowie ihrer dominanten Übersetzungsstrategien und transferinduzierten Veränderungen im Bildsystem.
4. Darstellung topologischer Invarianten und Variationen – also der semantischen Elemente, die sich im Kulturtransfer erhalten oder verändern.
5. Analyse moderner musikalischer Reinterpretationen der ukrainischen Liedtradition im Kontext globaler Pop- und Weltmusik.

Wissenschaftliche Neuheit

Die Arbeit bietet erstmalig ein Modell topologischer Gegenüberstellung zwischen ukrainischen Volksliedbildern und ihren englisch- bzw. deutschsprachigen Rezeptionen. Dabei werden Liedbilder nicht als statische lexikalische Einheiten, sondern als räumlich-semantische Konstrukte interpretiert, die sich je nach kulturellem Umfeld verschieben und transformieren. Neu ist außerdem:

- die Darstellung eines Systems semantischer Invarianten (Heimat, Emotion, Naturverbundenheit) sowie Transformationszonen (Tier- und Pflanzenmetaphorik, religiöse Symbolik);
- eine Typologie von Übersetzungsstrategien, von ethnographischer Treue über adaptierende Domestizierung bis hin zu kreativer Hybridisierung;
- die Betrachtung diasporischer Vermittlung als eigenständiger Einflussfaktor interkultureller Bedeutungsmodifikation.

Methodik

Die Untersuchung stützt sich auf einen Methodenmix: komparative Kultur- und Textanalyse, semiotische Bildinterpretation, hermeneutische Kontextualisierung sowie kognitiv-poetische Zugänge. Zur Visualisierung des Symboltransfers wird die

topologische Kartierung eingesetzt, die Interdependenzen und räumliche Übergänge bildlich fassbar macht.

Zentrale Ergebnisse

Die Analyse zeigt deutliche Unterschiede zwischen englisch- und deutschsprachiger Rezeption:

- Im englischsprachigen Raum werden universale emotionale Themen verstärkt: Liebe, Trauer, Freiheitssehnsucht. Naturmotive werden häufig generalisiert: Die *Nachtigall* wird zu einem „singing bird“, die *Kalyna* verschwindet zugunsten bekannterer Pflanzen, der *Dnipro* wird als „river“ universalisiert.
- Die deutschsprachige Rezeption ist stärker auf Authentizität ausgerichtet: Ethno-spezifische Elemente bleiben häufiger erhalten, erklärt oder neu kontextualisiert. Dies gründet in historischer Forschungstradition und in der Rolle der ukrainischen Diaspora in Mitteleuropa.

Gegenwärtige musikalische Reinterpretationen – u. a. durch Weltmusik-Ensembles, Chöre, Pop- und Folkfusion-Projekte – erzeugen neue hybride Bedeutungsräume, in denen ukrainische Identität global anschlussfähig bleibt und sich zugleich weiterentwickelt.

Praktische Bedeutung

Die Forschung trägt bei zu:

- Optimierung der Übersetzungspraxis von Volksliedtexten,
- Strategien internationaler Kulturvermittlung und Imagepflege,
- Lehrangeboten zu interkultureller Kommunikation und vergleichender Folkloristik,
- Konzeptionen für Diaspora- und Heritage-Studien.

Die interkulturelle Aufnahme ukrainischer Liedbilder ist ein dynamischer Prozess kultureller Neuverhandlung. Er führt zu einem Netzwerk symbolischer Bewegungen, in dem stabile kulturelle Kerne und variable semantische Schichten miteinander interagieren. Der topologische Zugang ermöglicht eine präzise Beschreibung dieser Prozesse und offenbart, wie ukrainische Volkslieder zu aktiven Akteuren im globalen kulturellen Austausch werden.

Dadurch bestätigt sich, dass ukrainische Liedtradition ein lebendiges kulturemiotisches System darstellt, das seine nationale Verwurzelung bewahrt und gleichzeitig im internationalen Kontext neue Resonanzen gewinnt – als wertvoller Bestandteil des europäischen und weltweiten immateriellen Kulturerbes.